

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Izel Ilyaz

Socialt nedbrytande beteende eller symptom på neuropsykiatrisk funktionsnedsättning?

*En undersökning av rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" och dess
förhållande till rättssäkerhet.*

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Martina Axmin

Termin för examen: Period 1 VT2022

Innehållsförteckning

SUMMARY.....	1
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 INTRODUKTION	4
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING.....	6
1.3 AVGRÄNSNINGAR	6
1.4 METOD.....	7
1.4.1 Utgångspunkt för metodval	7
1.4.2 Rättsdogmatisk metod	7
1.4.3 Empirisk metod.....	8
1.5 MATERIAL	10
1.6 BEGREPP	11
1.7 FORSKNINGSLÄGE.....	12
1.8 DISPOSITION	13
2 RÄTTSSÄKERHET.....	14
2.1 VAD ÄR RÄTTSSÄKERHET?.....	14
2.1.1 Formell rättssäkerhet	14
2.1.2 Materiell rättssäkerhet	15
2.1.3 Motiveringskyldighet.....	17
2.2 RÄTTSSÄKERHET I DETTA ARBETE	18
3 NEUROPSYKIATRISKA FUNKTIONSNEDSÄTTNINGAR.....	20
3.1 ALLMÄNT OM NEUROPSYKIATRISKA FUNKTIONSNEDSÄTTNINGAR.....	20
3.2 ADHD	21
3.3 AUTISMSPEKTRUMSTÖRNING (ASD)	21
4 TVÅNGSVÅRD AV UNGA.....	23
4.1 BAKGRUND	23
4.2 FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR VÅRD ENLIGT LVU	25
4.2.1 Brister i hemmiljön eller i det egna beteendet	25
4.2.2 Avsaknad av samtycke	25
4.2.3 Risk för skada	27
4.2.4 Den unges bästa	28
4.3 FÖRFARANDE	28
4.3.1 Beslut om beredande av vård	28
4.3.2 Vårdens innehåll	30
5 SOCIALT NEDBRYTANDE BETEENDE.....	31
5.1 BETEENDEFAKTORERNA MISSBRUK OCH BROTTSLIG VERKSAMHET	31
5.2 REKVISITET ”SOCIALT NEDBRYTANDE BETEENDE”.....	32
5.3 HFD:S TOLKNING AV REKVISITET	33
5.3.1 RÅ 2000 ref. 33.....	34
5.3.2 RÅ 2010 ref. 24.....	34
5.3.3 RegR 8480-2008.....	36
5.3.4 HFD 2015 ref. 7	36
5.3.5 HFD 2015 ref. 42	37
5.4 GRÄNSDRAGNING TILL LPT.....	38
5.5 FÖRSLAG TILL NY LAGSTIFTNING.....	40
6 UNDERSÖKNING AV RÄTTSFALL	43
6.1 STATISTIK	43
6.2 UNDERSÖKNINGEN	44
6.2.1 Upplägg.....	44

6.2.2	<i>Etiska överväganden</i>	44
6.2.3	<i>Urval</i>	45
6.3	MÅL 1	46
6.3.1	<i>Bakgrund</i>	46
6.3.2	<i>Bedömningen av det socialt nedbrytande beteendet</i>	46
6.3.3	<i>Undersökning av rättssäkerhetsaspekter i målet</i>	46
6.4	MÅL 2	50
6.4.1	<i>Bakgrund</i>	50
6.4.2	<i>Bedömningen av det socialt nedbrytande beteendet</i>	50
6.4.3	<i>Undersökning av rättssäkerhetsaspekter i målet</i>	50
6.5	MÅL 3	52
6.5.1	<i>Bakgrund</i>	52
6.5.2	<i>Bedömningen av det socialt nedbrytande beteendet</i>	52
6.5.3	<i>Undersökning av rättssäkerhetsaspekter i målet</i>	53
6.6	MÅL 4	54
6.6.1	<i>Bakgrund</i>	54
6.6.2	<i>Bedömningen av det socialt nedbrytande beteendet</i>	54
6.6.3	<i>Undersökning av rättssäkerhetsaspekter i målet</i>	55
6.7	MÅL 5	56
6.7.1	<i>Bakgrund</i>	56
6.7.2	<i>Bedömningen av det socialt nedbrytande beteendet</i>	56
6.7.3	<i>Undersökning av rättssäkerhetsaspekter i målet</i>	57
6.8	MÅL 6-8.....	58
6.8.1	<i>Bakgrund</i>	58
6.8.2	<i>Bedömningen av det socialt nedbrytande beteendet</i>	59
6.8.3	<i>Undersökning av rättssäkerhetsaspekter i målet</i>	59
6.9	MÅL 9-10.....	61
6.9.1	<i>Bakgrund</i>	61
6.9.2	<i>Bedömningen av det socialt nedbrytande beteendet</i>	61
6.9.3	<i>Undersökning av rättssäkerhetsaspekter i målet</i>	62
6.10	SAMMANFATTNING	63
7	ANALYS	65
7.1	VAD INNEBÄR REKVISITET ”ANNAT SOCIALT NEDBRYTANDE BETEENDE” I 3 § LVU?.....	65
7.2	HUR HAR REKVISITET TILLÄMPATS I MÅL DÄR DEN UNGE HAR EN NEUROPSYKIATRISK FUNKTIONSNEDSÄTTNING?.....	67
7.3	HUR FÖRHÅLLER SIG GÄLLANDE RÄTT SAMT TILLÄMPNINGEN I PRAKTIKEN TILL RÄTTSSÄKERHETENS KRAV PÅ FÖRUTSEBARHET, LIKABEHANDLING OCH MOTIVERINGSSKYLDIGHET?	70
7.3.1	<i>Förutsebarhet</i>	70
7.3.2	<i>Likabehandling</i>	71
7.3.3	<i>Motiveringsskyldighet</i>	74
8	SAMMANFATTNING OCH AVSLUTANDE REFLEKTIONER	76
	BILAGA A	79
	BILAGA B	80
	BILAGA C	81
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	84
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	89

Summary

The purpose of this thesis has been to examine the prerequisite "socially destructive behavior", as it appears from the Care of Young Persons Act (LVU), from a legal certainty perspective. Legal certainty has been defined based on the formal concept of the word, based on its requirements for predictability and equal treatment. The courts' obligation of stating the grounds for decisions and judgements has also been covered by the thesis' definition of legal certainty. This paper has particularly focused on neuropsychiatric disabilities and consisted partly of a descriptive part where applicable law is established and partly of an empirical part which includes an examination of lower court decisions.

The descriptive part of the essay has shown that the prerequisite "other socially destructive behaviors" aimed to cover the situations where a young person is feared to be harmed due to his or her own behavior. The concept's vague design leaves a lot of room for interpretation, and it is therefore not clear what is covered by the prerequisite. This has contributed to uncertainties in the application of the law. The empirical study has shown, among other things, that behaviors that cannot clearly be considered socially destructive have been considered to be so in the judgments of the administrative courts'. Also, the examined cases have largely consisted of a lack of or no justification in the reasons for the judgment.

The conclusion is thus that there appear to be shortcomings in the legal certainty's requirement for predictability, equal treatment and the obligation to stating the grounds for decisions and judgements. The shortcomings have been identified in both what is considered to be applicable law and the application of the law in practice.

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats har varit att undersöka rekvisitet “annat socialt nedbrytande beteende” ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Rättssäkerhet har definierats utifrån det formella rättssäkerhetsbegreppet med utgångspunkt i dess krav på förutsebarhet och likabehandling. Även efterlevnaden av domstolarnas motiveringsskyldighet har omfattats av arbetets definition av rättssäkerhet. Uppsatsen har haft en särskild inriktning på neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och består av dels en deskriptiv, del där gällande rätt fastställs, dels av empirisk del. Denna har bestått av en undersökning av underrättsavgöranden som syftat till att belysa hur rekvisitet tillämpats i praktiken. Den empiriska undersökningen har bestått av 74 avgöranden från tre olika förvaltningsrätter i Sverige. I uppsatsen har däremot enbart tio mål presenterats.

Av uppsatsens deskriptiva del har framgått att rekvisitet “annat socialt nedbrytande beteende” syftat till att täcka de situationer där en ung person befaras komma till skada på grund av sitt eget beteende. Begreppets vaga utformning lämnar ett stort tolkningsutrymme och det står därför inte klart vad som omfattas av rekvisitet. Detta har även bidragit till osäkerhet i dess tillämpning. Av empiriska undersökningen har bland annat framgått att beteenden som inte klart kan anses vara socialt nedbrytande har ansetts vara det. Målen som undersökts har därutöver till stor del bestått av bristande eller uteblivna motiveringar i domskälen, framförallt avseende sambandet mellan den unges beteende och dennes neuropsykiatriska funktionsnedsättning.

Slutsatsen är således att det tycks föreligga brister i det rättssäkerhetens krav på förutsebarhet, likabehandling och motiveringsskyldighet. Bristerna har gått att identifiera i både vad som anses vara gällande rätt samt tillämpningen av rätten i praktiken.

Förkortningar

ADHD	Attention-Deficit Hyperactivity Disorder
ASD	Autism Spectrum Disorder
Barnkonventionen	FN:s konvention om barnets rättigheter
FL	Förvaltningslag (2017:900)
FPL	Förvaltningsprocesslag (1971:291)
DAMP	Deficits in attention, motor control and perception
HFD	Högsta förvaltningsdomstolen
HVB-hem	Hem för vård eller boende
LPT	Lag (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård
LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
Mål nr.	Målnummer
NPF	Neuropsykiatrisk funktionsnedsättning
Prop.	Proposition
RF	Regeringsformen
RÅ	Regeringsrättens årsbok
SiS	Statens institutionsstyrelse
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning

Inledning

1.1 Introduktion

Kring årsskiftet 21/22 spreds en desinformationskampanj mot svenska myndigheter där socialnämnden anklagats för att kidnappa barn utan grund. Kampanjen inleddes på Twitter och kom att få internationell spridning när bland annat arabisktalande kanaler med miljontals följare uppmärksammade nyheterna. En demonstration med hundratals deltagare kom även att hållas i Göteborg den 13 februari där man demonstrerade mot att svensk socialtjänst tvångsomhändertog barn på, enligt demonstranterna, ogiltiga grunder.¹ Tvångsomhändertagande av barn är ett ämne som väcker många reaktioner. Å ena sidan lyfts kritik mot att omhändertagande sker på alltför lösa grunder men det finns även kritik där man hävdar att socialtjänsten inte omhändertar barn i tillräckligt stor utsträckning.

I artikel 8 i Europakonventionen² stadgas rätten till skydd för privat- och familjelivet. I artikelns andra stycke framgår möjligheter för det allmänna att göra inskränkningar i bestämmelsen. Bland annat krävs lagstöd förutsatt att inskränkningen är nödvändig i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till bland annat skydd för hälsa och moral. Mot rätten till privat- och familjeliv ställs samhällets ansvar att skydda barn från olika former av allvarlig utsatthet.

Tvångsingripanden från det allmännas sida är att betrakta som en ingripande åtgärd i den enskildes liv samt dennes fri- och rättigheter. Eftersom detta utgör ett påtagligt intrång i den personliga integriteten och självbestämmanderätten är det angeläget att processerna genomsyras av rättssäkerhet. För att upprätthålla rättssäkerhet och den enskildes rätt till självbestämmande är det av stor vikt att det allmännas möjligheter att tillgripa tvångsinsatser begränsas till omständigheter där

¹ Leverin, Sara; Schwartz, Elin; Franco. "LVU-kritisk demonstration anordnas på Gustav Adolfs torg" *SVT Nyheter Väst*. 2022.

² Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

tvånget framstår som absolut nödvändigt. Detta är grundläggande principer som kännetecknar en rättsstat.³

Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, är en tvångslagstiftning som syftar till att skydda barn och unga. Lagen ger det allmänna mandat till att omhänderta ett barn om dennes hälsa eller utveckling riskerar att skadas och samtycke inte kan hämtas. I många fall sker då ett omhändertagande där den unge tas från hemmet och placeras på särskilda boenden för att få den vård de behöver. Ofta rör det sig om bland annat placering på hem för vård eller boende (även kallat HVB-hem), särskilda ungdomshem eller familjehem. Tvångsomhändertagande kan grunda sig i antingen brister i hemmiljön (2 § LVU) eller den unges egna beteende (3 § LVU). Sker ett omhändertagande på grund av den unges egna beteende ska detta grunda sig i att den unge genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller ett annat socialt nedbrytande beteende riskerar att komma till skada.

Rekvisitet “annat socialt nedbrytande beteende” som grund för omhändertagande kan jämfört med övriga rekvisit i lagen framstå som mer vagt, något som kan antas ge utrymme för godtyckliga bedömningar. Bland annat har det i praxis fastställts ett beteende som framstår som ett uttryck för en psykisk störning inte får utgöra grund för ett omhändertagande eftersom sådant beteende i stället faller under psykiatrins ansvarsområde.⁴ Trots detta har det visat sig i en av Socialstyrelsens rapporter från 2019 att 44 % av SiS-placerade unga har diagnostiserats med ADHD.⁵ Motsvarande siffra för hela befolkningen är 5 %.⁶ Det tycks därför vara relevant att undersöka huruvida rekvisitet “annat socialt nedbrytande beteende” tillämpas godtyckligt i fall där den unge har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Detta har gjorts genom att undersöka hur tillämpningen förhåller sig till rättssäkerhet.

³ Svensson (2012) s. 15.

⁴ RÅ 2010 ref. 24.

⁵ Socialstyrelsen. *Vård för barn och unga i HVB utifrån deras samlade behov*. s. 14.

⁶ Riksförbundet Attention. *Vad är NPF? - En skrift om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, som ADHD, ASD, Tourettes syndrom och tal- och språkstörning*. s. 6.

1.2 Syfte och frågeställning

Denna uppsats har syftat till att undersöka rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" som den framgår av 3 § 1 st. LVU, med särskild inriktning på unga neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Vidare har rekvisitet avsetts att undersökas ur ett rättssäkerhetsperspektiv med utgångspunkt i rekvisitens konstruktion samt dess tillämpning i praktiken. I denna del har det formella rättssäkerhetsbegreppet, med utgångspunkt i begreppen förutsebar, likabehandling och motiveringsskyldighet, applicerats på vad som framkommit i en empirisk undersökning. De frågeställningar som valts är följaktligen:

- Vad innebär rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" i 3 § LVU?
- Hur har rekvisitet tillämpats i mål där den unge har eller misstänks ha en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning?
- Hur förhåller sig gällande rätt samt tillämpningen av rekvisitet till rättssäkerhetens krav på förutsebarhet, likabehandling och motiveringsskyldighet?

1.3 Avgränsningar

Då uppsatsens övergripande syfte har varit att undersöka rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" i 3 § LVU har framställningen behandlat just ifrågasättande rekvisit, övriga rekvisit i samma bestämmelse samt 2 § LVU har inte behandlats. Det kan dock i uppsatsen förekomma avgöranden där domstolarna valt att tillämpa rekvisit i både 2 och 3 §§. Då tyngdpunkten har legat i rekvisitet har övriga bestämmelser i LVU samt socialtjänstlagen (2001:453) (SoL) endast behandlats övergripande i de fall det ansetts vara av relevans för att besvara uppsatsens frågeställningar.

Avgöranden från kammarrätter och Högsta förvaltningsdomstolen har inte omfattats av arbetets empiriska undersökning. Avgränsningen till förvaltningsrätternas domar har gjorts med anledning av att ett större underlag av

domar önskats. Praxis från högsta instans avseende rekvisitet är tämligen begränsat, vidare är argumentationerna i överklagade domar hos kammarrätterna i många fall väldigt korta då de ofta består i ett avslag av den unges överklagan. Förvaltningsrättens domar har således till sitt antal och sin karaktär ansetts vara bäst lämpade för att tillgodose uppsatsens syfte. Vidare har mina undersökningar avgränsats ytterligare, till fall då domstolarna tagit ställning till huruvida den unge haft ett socialt nedbrytande beteende eller inte, av denna anledning har endast domskälen och domslut undersökts. Parternas argumentationer i fallen har endast berörts i den mån det varit aktuellt för att förstå domskälen.

1.4 Metod

1.4.1 Utgångspunkt för metodval

Detta arbete består av en deskriptiv del där gällande rätt fastställs samt en empirisk del. Den empiriska delen innefattar en undersökning av förvaltningsrätters tillämpning och tolkning av rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende". Uppsatsens syfte och frågeställningar har varit avgörande för mina metodval och har resulterat i de två metoder som jag bedömt bäst tjäna uppsatsens syften. De metoder som valts är följaktligen rättsdogmatisk och empirisk metod.

1.4.2 Rättsdogmatisk metod

För att uppfylla uppsatsens syfte samt besvara dess första frågeställning har en rättsdogmatisk metod ansetts mest lämplig. Metoden består i att studera de traditionella rättskällorna för att finna svar i vad som anses vara gällande rätt.⁷ I få fall finner man svaret på vad som anses vara gällande rätt enbart genom att granska författningstexternas ordalydelse. För att undersöka författningars fullständiga innebörd används därför även förarbeten, praxis och doktrin. Genom en analys och en sammanvägande tolkning av de traditionella rättskällorna

⁷ Kleineman (2018) s. 21.

fastställs vad som anses vara gällande rätt.⁸ Kortfattat innebär metoden alltså en rekonstruktion av rättssystem.⁹

Som ovan nämnts har den rättsdogmatiska metoden i detta arbete tillämpats för att fastställa vad som anses vara gällande rätt och hur det är menat att tillämpas. Den rättsdogmatiska metoden har dock inte kunnat användas för att undersöka hur den gällande rätten tillämpats i praktiken, framförallt av underrätter eller andra myndigheter, något som även uttalats vara en brist med teorin.¹⁰ Eftersom detta arbete även syftat till att undersöka tillämpningen av rekvisitet “annat socialt nedbrytande beteende” i avgöranden från underrätter har den rättsdogmatiska metoden i denna del kompletterats med en metod som lämnar utrymme för att ta del av sådana icke-traditionella rättskällor och på så sätt undersöka hur rätten tillämpats i praktiken.

1.4.3 *Empirisk metod*

Den empiriska undersökningen har gjorts genom en argumentationsanalys av förvaltningsrättsliga avgöranden. För denna undersökning har den empiriska metoden valts, en metod som ansetts kunna öka kvaliteten i rättsvetenskapen.¹¹ Fallstudier är vanligt förekommande för den empiriska metoden och även det arbetssätt som har använts i uppsatsen.¹² Studien av underrättsavgöranden har syftat till att analysera huruvida argumentationerna som förts levt upp till rättssäkerhetsbegreppet som det definierats i detta arbete och huruvida avgörandena har överensstämmt med gällande rätt. Denna del har även syftat till att uppmärksamma hur det sett ut i praktiken när unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar omhändertagits enligt LVU. Den utgör således ett komplement till den rättsdogmatiska metoden.

⁸ Alexius-Borgström (2009) s. 20.

⁹ Kleineman (2018) s. 21.

¹⁰ Kleineman (2018) s. 24.

¹¹ Sandgren. (2004) s. 297 ff.

¹² Sandgren (2018) s. 54.

En kritik som ofta riktats mot fallstudier är i vilken mån det är möjligt att göra empiriska generaliseringar från dem.¹³ Det ska därför framhållas att studien av underrättsdomarna inte har gått ut på att ge en heltäckande bild av rättstillämpningen då detta kräver ett betydligt större omfång av material. Dess syfte har snarare varit att djupgående analysera underrätternas bedömningar och resonemang kring rekvisitet “annat socialt nedbrytande beteende” i enskilda fall i syfte att kunna se till just de fallens specifika förutsättningar. Detta innebär alltså en begränsning i generaliseringen av rättsfallens utfall och därtill möjligheten att dra heltäckande slutsatser. Trots nyssnämnda begränsningar har den empiriska undersökningen bedömts vara av relevans för arbetets syfte och frågeställningar. Undersökningen har fyllt en viktig funktion i att belysa rätten ur ett praktiskt perspektiv som har gett en rättvisare bild på hur rättstillämpningen förhållit sig till rättssäkerhet.

Inom rättsvetenskapen används begreppet empiriskt material normalt för annat material än de traditionella rättskällorna.¹⁴ I denna uppsats utgörs det empiriska materialet framförallt av avgöranden från förvaltningsrätter. Rättsfallen har jag inhämtat med utgångspunkt i uppsatsens syfte och frågeställningar. Databasen JUNO har använts som utgångspunkt där en sökning gjorts på ”socialt nedbrytande beteende”. Därtill har det gjorts en avgränsning i tid där sökresultaten endast haft att omfatta domar som avkunnats mellan 1 januari 2021–11 april 2022 samt en avgränsning i rättsområdet socialrätt. Avgränsningen i tid har valts med utgångspunkt i att jag önskat att utreda aktuella rättsfall för att illustrera dagens rättsläge. Detta resulterade i 1821 träffar från förvaltningsrätter runt om i landet.

För att ytterligare avgränsa har jag filtrerat på begreppen: “*neuropsykiatrisk*”, “*ADHD*”, “*autism*” samt “*autismspektrumstörning*”. Avgränsningen har syftat till att enbart inkludera domar där orden explicit används då detta ansetts vara mest lämpligt för uppsatsens inriktning i rättsläget för unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Efter denna filtrering återstod 296 träffar.

¹³ Alvehus (2019) s. 80.

¹⁴ Sandgren (2018) s. 55.

Med hänsyn till uppsatsens karaktär av ett examensarbete bedömdes 296 domar vara ett alltför stort omfång att undersöka. Därför har jag ytterligare avgränsat materialet till tre olika förvaltningsdomstolar: Förvaltningsrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Jönköping och Förvaltningsrätten i Luleå. Valet av förvaltningsrätter har syftat till att ha ett varierande underlag av avgöranden. Därför har förvaltningsrätter från städer och kommuner av varierande storlek och geografiska lägen valts. Detta har resulterat i att 296 sökträffar kom att reduceras till 98, vilka har undersökts för att få en bild av rådande rättstillämpning. Av utrymmesskäl kan inte samtliga undersökta avgöranden presenteras. Av denna anledning har ett urval om 10 domar valts för att mer djupgående undersökas och presenteras. Det större underlaget har granskats i syfte att få en bredare bild av rättsläget, därtill har ett mindre urval valts som ansetts skildra vad som framkommit av de undersökta avgörandena.¹⁵

1.5 Material

Mitt val av metod har resulterat i att materialet jag använt framförallt består i de allmänt accepterade rättskällorna, av denna anledning är det främst lagtext, förarbeten, rättspraxis och doktrin som använts som källor. Förarbeten har varit särskilt användbart för arbetets deskriptiva del. Materialet har använts för att försöka utläsa bakomliggande syften till lagstiftningar som undersökts och därigenom få en bättre uppfattning om dess tänkta tillämpning, men även för att få ta del av förtydliganden av innehållet i viss lagstiftning. Praxis har haft en stor betydelse för att utröna HFD:s tolkning av rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende".

Vid skrivande av detta arbete har även doktrin av varierande slag använts. Lagkommentarer har kommit till användning för att få en grundläggande överblick om lagstiftningen som undersökts. Doktrin har även använts för att ta del av ytterligare perspektiv på området.

¹⁵ Mer ingående förklaring om framtagandet av rättsfall presenteras under kap. 6.1.

Som nämnts har för uppsatsens empiriska del domar från förvaltningsrätter varit av särskild betydelse. Underrättsdomar som dessa saknar generellt prejudikatvärde och har således en begränsad betydelse för att utläsa gällande rätt. Domarna har dock i detta arbete, som ovan nämnts, använts för att få en bild av hur rätten tillämpas i praktiken.

1.6 Begrepp

Uppsatsen har ett genomgående syfte att fastställa innebörden av rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende". Begrepp som rättssäkerhet och neuropsykiatrisk funktionsnedsättning förtydligas i särskilda kapitel av pedagogiska skäl och uteblir således från denna del.

Begreppen "tvångsomhändertagande", "tvångsåtgärder" och "tvångsingripande" har i detta arbete används som synonymer till varandra. Med "den unge/unga" avses en person som riskerar att bli föremål för tvångsomhändertagen i LVU-mål. Begreppet "barn" har inte använts lika omfattande som "unge/unge" då detta framförallt avser personer under 18 år och LVU är tillämplig på personer upp till 21 år.

På senare år har begreppet "funktionsvariation" blivit vanligare och anses av många vara att föredra framför begreppen funktionshinder och funktionsnedsättning. I detta arbete har jag dock valt att använda mig av begreppet funktionsnedsättning då det är just detta begrepp som varit mest förekommande i såväl litteratur som domar. Begreppet funktionshinder har använts i ett fåtal av de domar som granskats. Med funktionshinder avses den begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till dennes omgivning.¹⁶ I de avgöranden där rätten använt sig av begreppet funktionshinder används samma begrepp i samband med beskrivningar av bakgrundsomständigheterna i fallet samt diskussioner om rättens argument.

¹⁶ *Autism- och Aspergerförbundet*. "Funktionsnedsättning eller -variation?".

1.7 Forskningsläge

Det finns en del arbeten att ta upp som behandlat just ungas rättssäkerhet. Titti Mattssons avhandling *Barnet och rättsprocessen – rättssäkerhet, integritetsskydd och autonomi i samband med beslut om tvångsvård* ska i detta hänseende särskilt lyftas fram där domstolars beslut om tvångsvård djupgående undersökts utifrån ett barnrättsperspektiv. Även Gustav Svensson har undersökt rättssäkerheten i LVU-domar i *Högsta förvaltningsdomstolen och tvångsvården – om betydelsen i rättssäkerhetskänseende av domstolens domar angående beslut LVU och LVM*.

Det finns flertal arbeten som tagit sikte på att närmare utreda begreppet rättssäkerhet. Bland annat Josef Zilas artikel i *Svensk Juristtidning (SvJT)*, "Om rättssäkerhet" bör i detta hänseende lyftas fram där. Även Håkan Gustafsson samt Aleksander Peczenik behandlar begreppet i sina arbeten.¹⁷

Av den juridiska litteratur som jag stött på finns inget verk som syftat till att undersöka rekvisitet socialt nedbrytande beteende ur ett rättssäkerhetsperspektiv med just en inriktning på unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. I SOU 2015:71 – *Barns och ungas rätt vid tvångsvård. Förslag till ny LVU* berörs förvisso rättsläget för unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Mitt arbete skiljer sig dock från detta genom att jag gör en empirisk undersökning i hur rekvisitet tillämpats i praktiken. Eftersom jag undersökt såväl gällande rätt som dess praktiska tillämpning sett till rättssäkerhet kan denna uppsats således anses utgöra ett nyhetsvärde. Vidare ska även framhållas att utredningens huvudsakliga syfte inte varit att undersöka rekvisitets förhållande till rättssäkerhet, utan istället möjligheten att stärka barnets rätt i ett flertal lagar. Mitt arbete, grundar sig däremot uteslutande på att undersöka sådana förhållanden.

¹⁷ Gustafsson (2003); Peczenik (1995).

1.8 Disposition

Arbetet består av tre huvudsakliga delar; en deskriptiv del, en empirisk del samt en analyserande del. Den första delen kan dock i sin tur delas in i två avsnitt enligt nedan.

Arbetet första avsnitt inleds med ett allmänt kapitel där syfte och bakgrund presenteras. Detta följs därefter av två kapitel (kap. 2–3) där grundläggande begrepp definieras i syfte att tydliggöra innebörden av dessa och således underlätta förståelse av uppsatsen och dess analys. Här beskrivs bland annat begreppet rättssäkerhet, vars definition är grundläggande för att besvara uppsatsens sista frågeställning. I andra avsnittet (kap. 4–5) beskrivs LVU. Denna del består bland annat av en presentation av lagstiftningen dels ur ett historiskt perspektiv, dels ur ett nutida perspektiv där både förfarandet och förutsättningarna för vård enligt redogörs. Då uppsatsen har sin tyngdpunkt i rekvisitetet “annat socialt nedbrytande beteende” är ett särskilt kapitel avsatt till att just beskriva rekvisitetet. Detta kapitel inleds med en allmän beskrivning av beteendefallen, vilket följs av en mer ingående beskrivning av rekvisitetet socialt nedbrytande beteende och slutligen en sammanställning av avgöranden från HFD.

Därpå följande delen (kap. 6) består av en empirisk undersökning av domar från förvaltningsrätter där rätten prövat huruvida det förelegat ett socialt nedbrytande beteende hos unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Arbetets sista del (kap 7–8) avser att besvara uppsatsen syfte och frågeställningar. Det som i tidigare kapitel har framställts hanteras i denna del i syfte att komma fram till en slutsats där rättsläget klargörs.

2 Rättssäkerhet

Detta kapitel har syftat till att förtydliga begreppet rättssäkerhet. Eftersom uppsatsens tredje frågeställning riktar in sig på just rättssäkerhet har det ansetts vara angeläget att närmare definiera begreppet. Genom att definiera begreppet skapas en transparens i uppsatsens analyserande delar som visar på hur begreppen tolkats och använts inom ramen för denna uppsats.

2.1 Vad är rättssäkerhet?

Att den offentliga verksamheten präglas av rättssäkerhet är av central betydelse för allmänhetens förtroende till förvaltningen.¹⁸ Allmänhetens förtroende är i sin tur betydelsefull för den offentliga verksamhetens effektivitet.¹⁹

Det finns olika tolkningar av vad den exakta innebörden av begreppet rättssäkerhet är. I allmänt språkbruk brukar benämningen avse lagstiftning och andra system i en stat som skyddar den enskilde mot godtyckliga ingrepp. I begreppet inryms flera vedertagna principer som kännetecknar en rättsstat, däribland legalitet- och objektivitetsprincipen.²⁰ I detta arbete har två vedertagna definitioner av begreppet behandlats, formell rättssäkerhet och materiell rättssäkerhet.

2.1.1 *Formell rättssäkerhet*

Josef Zila, professor i straffrätt vid Örebro universitet, beskriver förutsebarheten av rättsliga besluts utfall samt legalitetsprincipen, att den offentliga makten utövas under lagarna, som kärnan i rättssäkerhet. Detta kan sägas ge uttryck för innebörden av den formella rättssäkerheten.²¹ Legalitetsprincipen kommer till uttryck i 1 kap. 1 § tredje stycket Regeringsformen (RF).

¹⁸ Prop. 2016/17: 180 s. 21.

¹⁹ Strömberg; Lundell (2018) s. 166.

²⁰ Nationalencyklopedin "Rättssäkerhet".

²¹ Zila (1990) s. 284.

Även 1 kap. 9 § RF är av relevans. I denna bestämmelse fastställs likhets- och objektivitetsprincipen som uppställer krav på att domstolar och myndigheter i sin verksamhet ska iaktta allas likhet inför lagen och saklighet, vilket syftar till att hindra godtycke bland det offentliga. Dessa principer anses främja den formella rättssäkerheten.²² Likhetsprincipen innebär inte att alla beslut nödvändigtvis ska vara lika, utan att fall där de sakliga förutsättningarna är lika ska bedömas på samma sätt.²³

Formell rättssäkerhet kallas även i vissa fall för traditionell rättssäkerhet ofta förknippad med rättsstaten. Rättsstaten kännetecknas av att medborgare ska känna tillförlitlighet gentemot maktutövningen och att denna sker inom lagens ramar.²⁴ Formell rättssäkerhet grundar sig i att på rättslig väg skydda enskilda från godtycke och skönmässighet i rättsligt beslutsfattande. Detta innebär alltså att den enskilde ska ha möjlighet att förutse konsekvenserna av det egna handlandet eller det rättsliga beslut som berör denne.²⁵

För att formell rättssäkerhet ska anses föreligga ställs det därför krav på bland annat förutsebarhet i myndighetsbesluten och rättstillämpningen samt opartiskt agerande bland offentliga organ. Lagstiftning är av stor betydelse då tydliga och precisa lagar leder till större förutsägbarhet och ses därför som ett ideal i rättsstaten, motsatsvis betraktas otydlig lagstiftning, som möjliggör skönmässiga beslut, leda till godtycklig maktutövning.²⁶ Rättssäkerhetsgarantier är viktiga för den formella synen på rättssäkerheten då dessa avser att säkerställa förutsägbarheten och likhet vid rättstillämpning.²⁷

2.1.2 Materiell rättssäkerhet

Materiell rättssäkerhet är starkt förknippat med framväxten av välfärdsstaten som präglas av en målsättning att genomföra sociala reformprogram, vanligen genom

²² Peczenik (1995) s. 51.

²³ SOU 2015:71 s. 149.

²⁴ Svensson (2012) s. 79 ff.

²⁵ Gustavsson (2003) s. 306.

²⁶ Svensson (2012) s. 79.

²⁷ Mattsson (2002) s. 30.

lagstiftning. Målsättningsstadganden har här en framträdande roll och lagarna som tas fram blir föremål för målrationell tillämpning. Denna typ av rättstillämpning kan alltså beskrivas som förverkligande av lagstiftarens intentioner.²⁸ Rättsreglerna, som ofta består av "vaga" formuleringar syftar till att tillförsäkra rättstillämpare ett större spelrum och därigenom en större effektivitet i förvaltningen.²⁹ Den materiella rättssäkerheten tillgodoser således mer individanpassade lösningar.³⁰

Aleksander Peczenik som varit professor i allmän rättslära på Lunds universitet har lyft fram likhetsprincipen och menar att denna kan beaktas ur ett materiellt perspektiv. Den materiella rättssäkerheten ställer krav på etiskt godtagbara beslut när lagar tillämpas och stor fokus ligger på att tillgodose enskilda mänskliga fri- och rättigheter. Den materiella rättssäkerheten kan innebära att formell rättssäkerhet får vika eftersom ökad eftersträvan till etiskt godtagbara resultat kan innebära en minskad förutsebarhet.³¹ I syfte att tydliggöra hur den materiella rättssäkerheten förhåller sig till formell rättssäkerhet lyfter Peczenik fram ett historiskt exempel:

*Tyska judar under Hitlers välde kunde på grund av då gällande lagar lätt förutse att de skulle komma att förföljas. Det vore emellertid absurt att kalla en sådan förutsebarhet för rättssäkerhet.*³²

Även förutsebarhet är av relevans för denna typ av rättssäkerhet, dock är det inte lika centralt som inom den formella rättssäkerheten. Den materiella rättssäkerheten baseras därför på en avvägning mellan hänsynen till den på rättsnormen baserade förutsebarheten och andra etiska värden.³³ I formell mening innebär likhetsprincipen att lika fall behandlas lika. Likhetsprincipen i materiell mening kan innebära att rättsregler i vissa fall kan tillämpas olika mellan olika människor. Ett sådant utfall måste dock vara etiskt motiverat.³⁴

²⁸ Svensson (2012) s. 79 ff.

²⁹ Gustavsson (2003) s. 186.

³⁰ SOU 1999:97 s. 179.

³¹ Peczenik (1995), s. 92 ff.

³² Peczenik (1995) s. 97.

³³ Peczenik (1995) s. 94.

³⁴ Peczenik (1995) s. 53.

2.1.3 Motiveringskyldighet

Som ovan nämnts, ställs det särskilt höga krav på rättssäkerhet i samband med ingripande åtgärder från det allmänna. Tvångsomhändertagande och andra typer av frihetsberövande är en av de mest ingripande åtgärder som staten kan åstadkomma gentemot den enskilde. Det är därför av stor vikt att ha regler och system som syftar till att skapa trygga förutsättningar för enskilda. Ett exempel på sådana förutsättningar är domstolarnas motiveringskyldighet som bland annat möjliggör insyn i beslutsgången.³⁵

Förvaltningsdomstolarnas motiveringskyldighet framgår av 30 § andra stycket i förvaltningsprocesslagen (1971:291) (FPL). Bestämmelsen utgör en allmän rättsgrundsats, nämligen att en dom ska grundas på sakliga skäl som öppet redovisas i dess avgörande.³⁶ Genom motiveringskyldigheten tillgodoses den unge som är föremål för prövning om tvångsvård rätt att ta del av uppgifter om vilka omständigheter som påverkat domslutet. Denna insyn i beslutsprocessen kan även ses som en kontrollmöjlighet av domens riktighet, vilket i sin tur innebär att orättvisor som godtycke lättare kan identifieras och på så sätt motverkas. Denna kontrollmöjlighet främjar domens objektivitet och därmed rättssäkerheten. Välmotiverade domskäl kan vidare antingen övertyga parten om att beslutet är korrekt eller ge underlag för ett eventuellt överklagande.³⁷

Av en motivering ska det tydligt framgå vilka värderingar, överväganden och slutledningar som av domstolen gjorts för att nå domslutet. För att motiveringskyldigheten ska anses vara uppfylld krävs en riktig motivering och inte en s.k. skenmotivering. En skenmotivering är skäl som upprepar lagtextens abstrakta rekvisit istället för att tala om hur myndigheten har bedömt de faktiska förhållandena gentemot dessa. En skenmotivering föreligger exempelvis om en dom avseende vård enligt LVU motiveras genom att den unge i fråga "utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom sitt socialt nedbrytande beteende". Motiveringen säger varken något om hur rätten kommit fram till att det

³⁵ Mattsson (2002) s. 20.

³⁶ Essen; Bohlin; Warnling Conradson (2020) s. 196.

³⁷ Prop. 2016/17:180 s. 187 ff.

föreligger ett socialt nedbrytande beteende eller hur den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas.³⁸

Motiveringar som inte hänvisar till konkreta omständigheter kan heller inte anses uppfylla kravet på motiveringsskyldigheten. Exempel på sådana motiveringar kan vara när domstolar skriver “med hänsyn till omständigheterna i målet”, “med anledning av vad som i målet förekommit” eller någon liknande formulering. Sådana skrivningar kan knappast anses innebära ett klagande av vilka omständigheter rätten egentligen tagit hänsyn till. Önskar en part att överklaga domen blir det svårt för denne att peka på i vilka avseenden denne anser att rätten gjort en felbedömning. Formuleringarna innebär vidare svårigheter i att kontrollera huruvida domen verkligen är korrekt då det inte går att förstå vad rätten grundar sina slutsatser på.³⁹

2.2 Rättssäkerhet i detta arbete

HFD:s praxis finns till för att vara till ledning för rättstillämpningen i underinstanserna. Eftersom LVU-lagstiftningen till stor del är beroende av omständigheterna i det enskilda fallet innebär detta svårigheter att ge generella uttalanden för rättstillämpningen.⁴⁰ Vidare bör även uppmärksammas att LVU på grund av sin ingripande karaktär bör betraktas som en lag vars främsta uppgift är att ange förutsättningarna för att tvångsomhändertaga unga snarare än en lag som syftar till att förverkliga ett socialt reformprogram som exempelvis SoL. Domstolarnas roll i LVU-mål blir därigenom en kontrollfunktion som avser att bevaka att tvångsvård endast kommer till stånd under de förutsättningar som lagen tillåter. Ett mer preciserat innehåll skulle kunna underlätta denna typ av kontroll, vilket framförallt HFD, i egenskap av prejudikatinstans skulle kunna medverka till. Av denna anledning kan det formella rättssäkerhetsbegreppet anses mest lämpligt då rättssäkerheten i LVU-mål avses att undersökas.⁴¹

³⁸ Essen; Bohlin; Warnling Conradson (2020) s. 200 ff.

³⁹ Essen; Bohlin; Warnling Conradson (2020) s. 201 ff.

⁴⁰ Svensson (2012) s. 17.

⁴¹ Svensson (2012) s. 88.

Med anledning av vad som ovan framkommit är det således formell rättssäkerhet som ligger till grund för de undersökningar som görs. Den formella rättssäkerheten kommer i sin tur främst att undersökas, med utgångspunkt i begreppen förutsebarhet och likabehandling samt motiveringsskyldighet. Som ovan nämnts är förutsebarhet och likabehandling två centrala begrepp inom den formella rättssäkerheten. Vidare är motiveringsskyldigheten som domstolarna omfattas av viktig i många delar, bland annat då den möjliggör kontroll av domarnas riktighet. När det allmänna vidtar ingripande åtgärder som ett omhändertagande är det viktigt att den enskilde kan få ta del av vilka grunder han eller hon omhändertas på. Tydligare grunder i domstolarnas motiveringar kan även tjäna såväl förutsebarheten som likabehandlingen. Förutsebarheten gynnas genom att de omständigheter som föranlett omhändertagandet tydliggörs och på så vis leder till ett ökat medvetande om vad som anses ha betydelse vid domstolarnas bedömningar. Således kan vanligt förekommande omständigheter identifieras, vilket skapar en ökad förutsebarhet. Utförliga och generella motiveringar säkrar dessutom överensstämmelsen mellan rättspraxis och lagen, något som är fördelaktigt för såväl förutsebarheten som likabehandlingen.⁴² Som nämnt innebär motiveringsskyldigheten även en möjlighet att kontrollera domens riktighet, vilket även medför att man vet på vilka grunder domen kan kritiseras. Denna möjlighet till kontroll främjar således domens objektivitet, vilket är fördelaktigt för likabehandlingen i en rättsstat.

⁴² Peczenik (1995) s. 571.

3 Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

Denna del av uppsatsen har avsett att närmare redogöra innebörden av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar i syfte att underlätta vidare läsningen. Två av de mest förekommande diagnoserna har även behandlats i form av kortare beskrivningar. Då diagnosnamnen förekommer i domar (såväl i praxis som i underrätter) kan grundläggande information om diagnoserna underlätta förståelsen avseende omständigheterna i fallen och rättens resonemang i domskälen.

3.1 Allmänt om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är ett samlingsbegrepp för neuropsykiatriska diagnoser och inkluderar bland annat ADHD, autismspektrumstörning och Tourettes syndrom. Neuropsykiatri utgör ett särskilt område inom psykiatrin där symtombilderna bedöms vara medfödda.⁴³ Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar har visat sig kunna hänföras till biologiska faktorer, men risk för utveckling av funktionsnedsättningen uppstår även vid komplikationer under graviditeten. Miljön har stor betydelse för hur gravt funktionsnedsättningen kommer till uttryck då en ogynnsam omgivning exempelvis kan förvärra problemen. Motsatsvis kan en miljö som tar hänsyn till och anpassar sig efter den som har ADHD, förbättra förutsättningarna för att denne ska klara sig bra och göra det lättare att leva med funktionsnedsättningen.⁴⁴

Diagnoserna har i viss utsträckning likheter och det är vanligt att en person har flera diagnoser. Eftersom hjärnan fungerar annorlunda vid neuropsykiatriska funktionsnedsättningar leder detta ofta till kognitiva svårigheter.⁴⁵ Vissa avvikande beteenden kan vidare bottna i en neuropsykiatrisk

⁴³ *Nationalencyklopedin*, "Neuropsykiatri".

⁴⁴ *Riksförbundet Attention*. "NPF-diagnoser".

⁴⁵ Hjärnfonden. "När hjärnan fungerar annorlunda". 2017.

funktionsnedsättning, vilken i sin tur kan leda till ytterligare svårigheter som bland annat missbruk eller ett aggressivt beteende.⁴⁶

3.2 ADHD

ADHD är en förkortning för Attention Deficit/Hyperactivity Disorder och är en diagnos och funktionsnedsättning som orsakas av ärftliga faktorer och /eller tidiga hjärnskador. Vanliga symptom är bristande uppmärksamhet, koncentrationssvårigheter, överaktivitet och impuls kontrollbrist.⁴⁷ Svårigheterna i impuls kontroll kan yttra sig som känslomässig instabilitet, exempelvis lättväckt aggressivitet, vilket kan försvåra den unges skolgång. Diagnosen innefattar en variation av svårigheter av både kvalitativ och kvantitativ art och graden av koncentrationssvårigheter samt impulsivitet kan variera. Det är även vanligt att unga med ADHD utvecklar ett mönster av trotsigt och utagerande beteende.⁴⁸

Cirka 5 % av alla barn har ADHD, dock får inte alla en fastställd diagnos, bland annat förväxlas ADHD hos flickor ofta med depression, ångest och missbruksproblem. Obehandlad ADHD har även visat sig kunna leda till bland annat missbruk och antisocial utveckling i tonåren.⁴⁹

3.3 Autismspektrumstörning (ASD)

ASD (Autism Spectrum Disorder) är en samlingsdiagnos för hela spektrumet av Autismtillstånd. Funktionsnedsättningen innebär bland annat att man har svårt med socialt samspel och att förstå kroppsspråk och ansiktsuttryck. Vanliga symptom på diagnosen kan också vara att man har repetitiva mönster i beteende samt intressen eller aktiviteter som tar sig i uttryck i oflexibel fixering vid rutiner. Aspergers syndrom och atypisk autism är tidigare autismdiagnoser som numera

⁴⁶ SOU 2015:71 s. 336.

⁴⁷ *Nationalencyklopedin*. "ADHD".

⁴⁸ Sahlgrenska Universitetssjukhuset. *ADHD*. 2018.

⁴⁹ *Nationalencyklopedi*. "ADHD".

faller under det gemensamma diagnosnamnet autism som i sin tur graderas enligt svårighetsgraderna lindrig, medelsvår och svår.⁵⁰

⁵⁰ Riksförbundet Attention. *Vad är NPF? - En skrift om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, som ADHD, ASD, Tourettes syndrom och tal- och språkstörning*. 2018. s. 8.

4 Tvångsvård av unga

För att förstå innehållet av rekvisitet “annat socialt nedbrytande beteende” krävs insikt i LVU-regleringen. Följande avsnitt har därför syftat till att beskriva lagstiftningen om tvångsingripanden mot unga. För att förstå varför dagens LVU ser ut som den gör krävs kunskap om dess framväxt. Kapitlet har därför inletts med en historisk genomgång av den sociala barnavårdens utveckling. Detta har följts av en beskrivning av förutsättningarna för beredande av vård enligt dagens LVU där de grundläggande rekvisiten har redogjorts. Slutligen har även LVU-förfarandet kort beskrivits för att bredda förståelsen i vad som egentligen sker när ett barn blir omhändertaget enligt LVU.

4.1 Bakgrund

Sedan början av 1900-talet har en del lagar som följt varandra reglerat den sociala barnavården innan dagens LVU och socialtjänstlag började gälla: 1902 års vanartslag, 1924 års barnavårdslag, 1960 års barnavårdslag och socialtjänstlagen tillsammans med LVU.⁵¹

1902 års vanartslag reglerade framförallt möjligheter för det allmänna att ingripa mot unga som blivit vanartade eller mot barn som riskerade att vanartas på grund av sina föräldrars försummelse. Samhällsskydd var av central betydelse och redan vid denna tid var det angeläget att ingripa mot ett destruktivt beteende tidigt innan de verkliga problemen uppstår. Förebyggande tvångsåtgärder skulle svara för detta, vilka kunde bestå i tillrättavisningar, aga eller övervakning och i sista hand aktualiserades tvångsomhändertaganden.⁵²

Ändringar i barnavårdslagstiftningen kom genom 1924 års barnavårdslag. Samhällsskydd var även här ett skyddsvärt intresse. Dock möjliggjordes

⁵¹ Leviner; Lundström (2017) s. 43 ff.

⁵² Leviner; Lundström (2017) s. 44 ff.

omhändertagande även i de fall ett barns liv eller hälsa utsattes för fara i syfte att skydda barnet, som exempelvis vid förekomsten av våld i hemmet.⁵³

1960 års barnavårdslag påminde till stora delar om 1924 års lag. En nyhet med lagen var dock att det infördes krav på samtycke av den unge om vederbörande fyllt 15 år. I de fall det inte gick att hämta ett samtycke från den unge skulle beslutet om omhändertagande underställas en högre instans.⁵⁴

Rättssäkerheten fick en ökad betydelse genom 1960 års barnavårdslag och i dess förarbeten beskrivs lagens främsta syfte vara att skapa fullständiga och tillförlitliga garantier.⁵⁵ Med lagen kom även en ökad medvetenhet om barnpsykiatri och därmed en förändrad syn på avvikande beteenden. Istället för ”fara för vanart” talades det om risken att barnet utvecklas ogynnsamt, begreppet ersattes därför med det neutrala ”utveckling äventyras”. Barnavårdsnämnderna, vars experter tidigare hade bestått av dess ledamöter från vissa yrkesgrupper som exempelvis präster och lärare, kom istället att använda experter utifrån, däribland barnpsykiater.⁵⁶

1982 trädde 1980 års LVU i kraft som ett resultat av socialutredningens uppdrag att reformera den sociala lagstiftningen då 1960 års lag ansågs ha inslag av äldre värderingar som behövde brytas. Lagen innebar vidare ett tydligt avståndstagande från samhällsskyddet i barnavården. Detta skulle innebära att stökiga och kriminella ungdomar som utgångspunkt inte fick omhändertas för att skydda omgivningen, utan enbart för sin egen skull. Istället för att reglera hela den sociala barnavården i en lag medförde reformarbetet att tvångsåtgärderna reglerades i en särskild lag, LVU. Reformen betonade service och frivillighet som huvudregel och att tvång endast skulle användas när den frivilliga vägen inte var möjlig.⁵⁷ Genom LVU tillkom även vissa processuella förändringar. Beslutanderätten vid tvångsomhändertagande hamnade hos länsrätten, dåvarande förvaltningsrätten.

⁵³ SOU 2015:71 s. 155.

⁵⁴ SOU 2015:71 s. 156.

⁵⁵ Prop. 1960:10 s. 2.

⁵⁶ Leviner; Lundström (2017) s. 50.

⁵⁷ Leviner; Lundström (2017) s. 51.

Vidare skulle även alla beslut om tvångsomhändertagande prövas i domstol, inte bara de fall då det inte fanns ett samtycke.⁵⁸

År 1990 ersattes 1980års LVU med dagens LVU till följd av en framväxande kritik mot oklara och vagt utformade rekvisit avseende förutsättningarna för beredande av vård. Syftet med den nya lagen var att närmare försöka precisera vilka situationer som kunde medföra ett tvångsingripande av det allmänna.⁵⁹

4.2 Förutsättningar för vård enligt LVU

4.2.1 *Brister i hemmiljön eller i det egna beteendet*

Tvångsvård förutsätter att det föreligger ett behov av skydd. Det kan i dessa fall röra sig om att det den unge behöver skyddas från vårdnadshavare eller från sig själv. För att kunna fatta ett beslut om tvångsingripande enligt LVU måste förutsättningarna i 2 § (miljöfall) eller 3 § (beteendefall) vara för handen. Miljöfallen reglerar de situationer då det föreligger brister i hemmiljön och utgörs av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet. Beteendefallen däremot omfattas av missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller annat socialt nedbrytande beteende.

4.2.2 *Avsaknad av samtycke*

Av 2 kap. 1 § 1st. SoL framgår att kommunerna har ansvar för socialtjänsten inom sitt område. Ansvaret omfattar att tillgodose enskilda stöd och den hjälp som de behöver. Verksamheten bygger vidare på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.⁶⁰ Tillämpningen av SoL grundar sig således på frivillighet i relationen mellan kommunen och den enskilde. I de fall det inte finns ett samtycke avseende socialnämndens insatser från vårdnadshavaren eller

⁵⁸ SOU 2015:71 s. 157.

⁵⁹ Prop. 1989/90:28, s. 66 ff.

⁶⁰ 1 kap. 1 § SoL.

från den unge själv från och med 15 årsåldern, kan socialtjänsten tillgripa insatser med tvång med stöd av LVU. Åldersgränsen på 15 år grundar sig i åldern för processbehörighet. Lagen möjliggör alltså att behövlig vård kommer till stånd trots uteblivet medgivande.⁶¹

I 1 § LVU stadgas att insatser inom socialtjänsten för barn och ungdomar ska göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare. Insatserna ska även, enligt samma bestämmelse, präglas av respekt för den unges människovärde och integritet.

Ett samtycke bör helst vara skriftligt och den enskilde ska vara införstådd i vad samtycket avser. Samtycket bör vidare vara klart och entydigt samtidigt som de inte ska innehålla villkor som går utöver vad socialnämnden godtagit. Otillbörliga påtryckningar får inte ligga till grund för ett samtycke om detta ska anses vara giltigt. Då ett samtycke är frivilligt kan det även närsomhelst återkallas när medgivande inte längre finns.⁶²

Vidare kan tvångsinsatser i vissa fall beslutas trots att samtycke lämnats. I sådana fall är det ofta fråga om vederbörandes handlande vid tidigare tillfällen, exempelvis om denne lämnat samtycke till vård men senare underlåtit att medverka. Dock ska framhållas att enbart det faktum att man inte litar på att vårdnadshavaren eller den unge kommer att stå fast vid sitt samtycke inte innebär att samtycket får förklaras som ogiltigt. LVU aktualiseras i de fall det inte bedöms som *sannolikt* att behövlig vård kan genomföras på frivillig väg.⁶³ Rätten ska alltså bedöma om samtycket är allvarligt menat. Denna bedömning baseras på möjligheten att genomföra vården som den unge är i behov av om vårdansvaret ligger kvar på vårdnadshavaren.⁶⁴ Den behövliga vården avser den vård som planerats och bedömts som lämplig av socialnämnden, vilken ska kunna genomföras i sin helhet. Ett uteblivet eller tillbakadraget samtycke kan innebära

⁶¹ Fridström Montoya (2020) s. 120.

⁶² Clevesköld, Lars. *Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga 1 §*. Karnov (JUNO).

⁶³ Svensson (2012) s. 99 ff.

⁶⁴ Mattsson (2002) s. 81.

att hela vården inte kan fullföljas, vilket resulterar i att den unges behov av vård uteblir. LVU har därför setts som lösningen på bristfälliga samtycken och är tänkt att tillämpas för att garantera det långsiktiga genomförandet av vården. För att samtycket ska anses vara allvarligt menat måste det således vara hållbart och tillförlitligt.⁶⁵

4.2.3 Risk för skada

Vidare krävs att de omständigheter som föranleder vård innebär en *påtaglig risk* för att den unges hälsa eller utveckling kommer till skada. I beteendefallen talar man om att det är den unge som genom sitt beteende utsätter sig själv för denna risk. Riskbedömningen kan kort beskrivas som en form av framtidsprognos avseende den unges möjlighet att klara av sin situation utan tvångsinsatser.⁶⁶

För att tvångsingripande ska komma att aktualiseras krävs att det föreligger en klar och konkret risk för skada.⁶⁷ Risken behöver således vara av en viss intensitet, vilket innebär att övergående eller mindre betydande risk inte gör lagen tillämplig. Vidare ska det inte röra sig om subjektiva antaganden om risken för skada.⁶⁸ Vid denna riskbedömning görs en intresseavvägning där socialnämnden å ena sidan ska kunna ingripa mot ett destruktivt beteende, å andra sidan ska den unges rätt till självbestämmande och frihet respekteras. Yttre omständigheter, som exempelvis allmänna samhällsvärderingar, ska inte ligga till grund för ett vårdbeslut.⁶⁹

För att det ska anses vara en påtaglig risk för skada krävs ett samband mellan den påtagliga risken och beteendefallen och/eller miljöfallen. Det ska även finnas en adekvans mellan den unges vårdbehov och den föreslagna vården.⁷⁰ Rekviritet "påtaglig risk för skada" har ersatt det tidigare "allvarlig skada" i 3 § LVU och

⁶⁵ SoU 1979/80:44 s. 99 ff.

⁶⁶ Lönnheim, Charlotte. *Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga 3 §*. Lexino (JUNO).

⁶⁷ Prop. 1989/90:28 s. 62.

⁶⁸ Lundgren; Sunesson (2022) s. 406 ff.

⁶⁹ Prop. 1979/80:1 s. 582 ff.

⁷⁰ Leviner; Lundström (2017) s. 26.

innebar en utvidgning av möjligheterna att ingripa mot ungdomar i beteendefallen. Eftersom miljöfallen omfattades av rekvisitet "påtaglig risk för skada" bedömdes det vara lämpligare att också ha samma ordalydelse för beteendefallen då en gradskillnad inte ansågs vara motiverad.⁷¹

4.2.4 Den unges bästa

Den unges bästa ska alltid vara avgörande för alla beslut som fattas med stöd av LVU, detta framgår av 1 § 5 st. Bestämmelsen infördes som en anpassning till artikel 3 i Barnkonventionen⁷² men är i LVU något snävare då utrymme för andra intressen än den unges inte ska kunna bestämma utgången. Detta innebär exempelvis att behovet av samhällsskydd inte kan vägas in som grund för beslut om tvångsåtgärder.⁷³ Vid avvägningen av vad som är det bästa ska den unges åsikt och vilja beaktas då detta ses som en väsentlig punkt i tolkningen av dennes bästa.⁷⁴

Även de planerade insatserna ska vara förenliga med barnets bästa. Socialnämnden har således här att bevisa hur vårdformerna avser att förbättra barnets tillvaro. Det ligger då nära till hands att redogöra vad som bedöms vara barnets problem och vilka behov vederbörande bör få tillgodosett.⁷⁵

4.3 Förfarande

4.3.1 Beslut om beredande av vård

Förfarandet för beslutfattande om LVU är delat mellan tre huvudsakliga parter: socialtjänsten, socialnämnden och förvaltningsdomstolarna. I socialtjänsten arbetar oftast utbildade socionomer som specialiserat sig på socialt arbete. Socialnämnden däremot består av förtroendevalda politiker. I domstolarna sitter

⁷¹ Prop. 1989/90:28 s. 109.

⁷² I Barnkonventionen går det dock under uttrycket "barnets bästa".

⁷³ Clevesköld, Lars. *Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga 1 §*. Karnov (JUNO).

⁷⁴ Prop. 2002/03:53 s. 79 ff.

⁷⁵ Kaldal (2010) s. 279.

både domare med juridisk bakgrund, och politiskt satta nämndemän.⁷⁶ Förvaltningsrätten i LVU-mål består av en juridisk domare och tre nämndemän. Det finns inte krav på ledamöterna att ha specialkunskaper om barn och unga eller funktionshinder.⁷⁷ Rätten har dock enligt 24 § FPL möjlighet att inhämta yttranden från sakkunniga i frågor som kräver särskild sakkunskap, något som dock i praktiken sällan görs.⁷⁸

När socialtjänsten tillsatt en utredning och konstaterat att förutsättningarna för tvångsvård enligt LVU är uppfyllda föreslås ett omhändertagande till socialnämnden som kan besluta att ansöka om vård enligt LVU hos förvaltningsdomstolen. Avser det däremot allvarliga fall kan socialnämnden besluta om omedelbara omhändertaganden enligt 6 § LVU, även kallat akuta tvångsplaceringar utanför hemmet. För att kunna bereda vård enligt 6 § krävs dels att det är sannolikt att den unge behöver beredas vård med stöd av LVU, dels att rättens beslut om vård inte kan avvaktas med hänsyn till risken för barnets hälsa eller utveckling, att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller att vidare åtgärder hindras.

Av 7 § LVU framgår att ett beslut med stöd av 6 § LVU ska underställas förvaltningsrätten inom en vecka från den dag då beslutet fattades. Förvaltningsrätten prövar då om beslutet som fattats varit korrekt, vanligen med skriftliga handlingar som underlag. Skulle beslutet inte underställas rätten inom en vecka upphör omhändertagandet. Om det omedelbara omhändertagandet däremot fastställs ska socialnämnden inom fyra veckor, från den dag omhändertagandet fastställdes i domstol ansöka om att den unge ska beredas vård enligt LVU eller vara fortsatt omhändertagen för tillfällig vård. Ansöker nämnden inte om vård inom denna tidsperiod upphör vården.⁷⁹

I 4 § LVU fastställs vad en ansökan om vård ska innehålla. Det rör sig bland annat om en redogörelse för de omständigheter som utgör grund för att den unge behöver

⁷⁶ Leviner; Lundström (2017) s. 21.

⁷⁷ Svensson (2012) s. 219.

⁷⁸ SOU 2015:71 s. 484.

⁷⁹ Leviner; Lundström (2017) s. 27.

beredas vård och den vård som socialnämnden avser att anordna. Rätten prövar huruvida nämnden, genom sin utredning, kunnat visa att rekvisiten i 1–3 §§ LVU är uppfyllda. Beslut om vård meddelas alltså av förvaltningsrätten på socialnämndens ansökan.⁸⁰

4.3.2 *Vårdens innehåll*

Av 5 § LVU framgår att vården måste påbörjas inom fyra veckor från den dag då rättens beslut om vård vann laga kraft, annars upphör beslutet att gälla. Enligt 10 § LVU anses vården påbörjad i samband med att den unge placeras utanför sitt eget hem. Det är socialnämnden som bestämmer vårdens utformning och var den unge ska vistas under vårdtiden, vilket framgår av 11 § LVU.

Bedömningarna av vårdens utformning görs utifrån omständigheterna i de enskilda fallet. Har den unge omhändertagits enligt 3 § LVU kan denne placeras på en låst institution. I vissa fall kan även vården ges inom psykiatri.⁸¹ Eftersom LVU är en rättslig möjlighet att ge *en viss* behandling under tvång kan det vara fördelaktigt att så tidigt som möjligt, helst innan själva omhändertagandet skett, utreda den unge för neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Det går därmed att kartlägga vilka behandlingar som bäst kan möta den unges vårdbehov.⁸²

⁸⁰ Leviner; Lundström (2017) s. 28.

⁸¹ Prop. 1989/90:28 s. 67.

⁸² Kaldal (2012) s. 383.

5 Socialt nedbrytande beteende

Uppsatsens frågeställningar och syften tar sikte på rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" och det är även det som huvudsakligen har behandlats i detta kapitel som syftat till att klargöra dess innehåll. Övriga rekvisit av beteendefallen har dock berörts kort som egna delkapitel. Syftet med detta är att ge läsaren en större förståelse för ämnet samt möjliggöra jämförelser mellan de olika rekvisiten. Vidare har fem avgöranden från HFD lyfts fram för att belysa hur rekvisiten tillämpats i högsta instans.

5.1 Beteendefaktorerna missbruk och brottslig verksamhet

Första grunden till ett omhändertagande enligt beteendefallen är missbruk av beroendeframkallande medel. Med beroendeframkallande medel avses inte bara alkohol och narkotika utan även tekniska preparat som exempelvis vissa typer av läkemedel samt thinnersniffning. För att brukandet ska anses vara ett missbruk behöver konsumtionen bestå av en viss intensitet och varaktighet.⁸³ Det görs då en helhetsbedömning där den unges ålder, missbruksmedel, missbrukets omfattning och andra relevanta omständigheter vägs in.⁸⁴ Regelbundet bruk av beroendeframkallande medel i tidig ålder kan innebära en risk för påtagliga hälsoskador. På grund av risken för skada konstaterar förarbetena därför att rekvisitet missbruk bör vara uppfyllt redan i utvecklingen mot en beroendesituation. Typen av missbruksmedel är vidare också av relevans för att rekvisiten ska anses vara uppfyllt.⁸⁵

Dopingmedel har i förarbetena inte ansetts vara att likställas med beroendeframkallande medel. Begreppet innefattar bland annat anabola steroider och testosteron. Regelbundet intag av enbart dopingmedel kan således inte vara

⁸³ Clevesköld, Lars. *Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga 3 §*. Karnov (JUNO).

⁸⁴ Lönnheim, Charlotte. *Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga 3 §*. Lexino (JUNO).

⁸⁵ Prop. 1979/80:1 s. 583.

att betrakta som missbruk enligt dess lydelse i 3 § LVU. Brukandet kan däremot bedömas vara ett socialt nedbrytande beteende och utgör på så vis grund för tvångsvård.⁸⁶

I 3 § LVU nämns även brottslig verksamhet som grund för beslut om tvångsvård. Med uttrycket ”brottslig verksamhet” avses inte enstaka brott av bagatellartad natur. Det krävs, likt missbruksrekvisitet att brottsligheten uppfyller en viss intensitet och kontinuitet.⁸⁷ I förarbetena uttrycks att det ska röra sig om brottslighet som ger uttryck för en bristande anpassning till samhällslivet att det uppstår ett vård- och behandlingsbehov hos den unge.⁸⁸ I RÅ 84 2:31 ansåg Högsta förvaltningsdomstolen att tre inbrottsstölden inte kunde vara av den arten att det kunde ses som brottslig verksamhet.

5.2 Rekvisitet ”annat socialt nedbrytande beteende”

“Annat socialt nedbrytande beteende” är det rekvisit som är mest förekommande för att grunda vård enligt 3 § LVU.⁸⁹ Rekvisitet har ersatt det tidigare rekvisitet “något annat därmed jämförbart beteende”. Enligt de tidigare förarbetena till lagen omfattades uttrycket av “med missbruk och brottslig verksamhet jämförbara yttringar av en livsföring”. Bland annat exemplifieras att den unge begått enstaka brott, utan att det rör sig om brottslig verksamhet eller att denne prostituerar sig.⁹⁰ I förarbetena till nuvarande LVU ifrågasattes den tidigare ordalydelsens relevans. Uttrycket bedömdes vara alltför snävt då det inte tydliggjorde beteenden som rimligen borde omfattas av lagen. Bland annat nämndes att vistelser i missbruksmiljöer knappast var att anse som jämförbart med kriminalitet, men att det ändå kunde vara angeläget att ingripa med ett LVU-omhändertagande. Det ansågs av denna anledning vara angeläget att närmare belysa vilka situationer som skulle aktualisera ett tvångsomhändertagande.⁹¹

⁸⁶ Prop. 1998/99:3 s. 88.

⁸⁷ Clevesköld, Lars. *Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga 3 §*. Karnov (JUNO).

⁸⁸ Prop. 1979/80:1 s. 583.

⁸⁹ Lönnheim, Charlotte. *Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga 3 §*. Lexino (JUNO).

⁹⁰ Prop. 1979/80:1 s. 583.

⁹¹ Prop. 1989/90:28 s. 66 ff.

Ett socialt nedbrytande beteende förklaras i förarbetena vara sådant som ”strider mot samhällets grundläggande normer”. Vidare exemplifieras vissa typer av beteenden som kan anses falla under detta, däribland att den unge begår något eller några enstaka allvarliga brott utan att man för den skull kan tala om brottslig verksamhet samt vistelse i missbrukskretsar. Även prostitution och uppträdande i sexklubb tas upp. Uppräkningen är inte avsedd att vara uttömmande.⁹² Av motiven framgår även vikten av att domstolarna i sin rättstillämpning håller sig inom lagens rekvisit samtidigt som de följer samhällsutvecklingen och tillämpar den forskning och kunskap som finns på det aktuella vårdområdet.⁹³

Av förarbetena framgår att uttrycket ”beteende” omfattar en persons sätt att uppföra sig eller uppträda. Uttrycket beteende har ansetts vara lämpligt eftersom det avser att säkra att ingripanden ska kunna ske i ett tidigt stadium när det ännu är möjligt att hindra en destruktiv utveckling som annars kan väntas kräva mer långtgående myndighetsåtgärder om utvecklingen fått fortsätta.⁹⁴ Syftet med rekvisitets ordalydelse var att motverka en ”stängd” reglering som enbart skulle kunna tillämpas på vissa specifikt formulerade situationer.⁹⁵ Lagstiftaren ville alltså av denna anledning välja en formulering som var tillräckligt generell för att inbegripa alla de situationer där unga far så illa att de behöver omhändertas. Formuleringen kunde dock av rättssäkerhetsskäl inte vara så allmän att den gav upphov till tolkningsproblem och subjektiva bedömningar.⁹⁶

5.3 HFD:s tolkning av rekvisitet

Vilka beteenden hos ungdomar som ska anses vara socialt nedbrytande i lagens mening är inte helt klart. Viss vägledning går dock att finna i HFD:s praxis där

⁹² Prop. 1989/90:28 s. 109.

⁹³ Kaldal (2010) s. 274 ff.

⁹⁴ Prop. 1989/90:28 s. 67.

⁹⁵ Leviner (2018) s. 157.

⁹⁶ Prop. 1989/90:28 s. 51 ff.

domstolen i ett avgörande gjort en utvidgad tolkning av rekvisitet och fyra där en restriktiv tolkning av rekvisitet gjorts.

5.3.1 RÅ 2000 ref. 33

I *RÅ 2000 ref. 33* hade HFD att pröva huruvida ett aggressivt beteende hos en 15-årig pojke kunde anses vara sådant socialt nedbrytande beteende som 3 § LVU avser. Pojken hade under sin skolgång både hotat och slagit elever och personalen på skolan samt sina familjemedlemmar. Utöver det hade han svårigheter med att sköta sin skolgång och varit delaktig i viss brottslighet. Pojken i fallet anförde att det kan misstänkas att han har DAMP, en tidigare benämning för diagnosen ADHD, eller en annan störning som kan påverka hans uppmärksamhets- och koncentrationsförmåga. Dock fastställdes aldrig någon diagnos. Pojken menade därför att hans aggressiva och utagerande beteende troligen berodde på hans misstänkta störning och att hans beteende således inte kunde anses vara socialt nedbrytande, utan snarare varit sjukdomsbetingat. HFD gjorde bedömningen att pojken tydligt visat en dragning till asociala och destruktiva miljöer och att det därför varit uppenbart att det återopade beteenderekvisitet är uppfyllt. Pojkens invändningar om neuropsykiatrisk störning bedömdes inte ha relevans för rättens slutsats. Socialnämndens ansökan om beredande av vård kom därför att beviljas. Regeringsrätten fastslog, genom sin bedömning, att rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" kan vara tillämpligt i andra situationer än de som tas upp i förarbetena.

5.3.2 RÅ 2010 ref. 24

RÅ 2010 ref. 24 berör en flicka, M, som diagnostiserats med ADHD och autismspektrumstörning som till följd av sina diagnoser var väldigt impulsstyrd och utåtagerande. M hade även flera gånger skadat både sig själv och andra och gjort sig skyldig till omfattande skadegörelse. Både länsrätten och kammarrätten ansåg att hon hade ett socialt nedbrytande beteende och att förutsättningarna för LVU därmed var uppfyllda. Detta överklagades dock till HFD där M anförde följande:

Av förarbetena till LVU framgår att ungdomar som till följd av en psykisk störning har ett socialt nedbrytande beteende kan bli föremål för vård enligt lagen. M:s beteende är emellertid inte en följd av en psykisk störning utan en typisk del och yttring av hennes funktionshinder. För att ett beteende ska anses vara "en följd" av en psykisk störning måste det vara frikopplat från störningen i sig. M. har alltså beretts vård enligt LVU, inte till följd av sitt funktionshinder utan på grund av det.

Socialnämnden bestred bifall till överklagandet och mena att det inte var M:s funktionshinder i sig som medförde ingripande med stöd av LVU utan hänvisade istället till M:s beteende. Det konstaterades dock att beteende delvis var att se som en följd av hennes neuropsykiatriska funktionshinder, däremot kunde nämnden inte konstatera om beteendet var orsakat av eller utgjorde en yttring av hennes psykiska funktionshinder. M:s beteende avvek enligt nämnden från samhällets grundläggande normer på sådant sätt att det utgjorde ett socialt nedbrytande beteende som innebar en påtaglig risk för att hennes hälsa och utveckling skulle skadas.

HFD hade då att ta ställning till om M hade ett sådant socialt nedbrytande beteende som omfattas av 3 § LVU. I domskälen konstaterades att ett beteende som i huvudsak kan betraktas som ett symptom på en psykisk störning inte utgör ett sådant socialt nedbrytande beteende som avses i 3 § LVU. En sådan tolkning skulle enligt rätten medföra att själva störningen innebar grund för vård med stöd av LVU, något som inte ansågs vara ändamålsenlig med lagens syfte. Rätten betonade även att förekomsten av en psykisk störning i sig inte utgör ett hinder för vård enligt LVU. För att ett beteende dock ska anses vara socialt nedbrytande enligt 3 § LVU krävs, enligt HFD, att det inte framstår som ett uttryck för en psykisk störning, utan i princip lika väl kan iakttas hos någon utan ett sådant funktionshinder

Mot bakgrund av vad som framförts i fallet ansåg rätten att det beteende som M uppvisat i huvudsak var att betrakta som symptom på hennes psykiska funktionshinder, vilket innebar att LVU inte kunde tillämpas

5.3.3 *RegR 8480-2008*

Det löpande avgörandet, *RegR 8480-2008*, prövades samtidigt som RÅ 2010 ref. 24. I målet hade en kille med en ADHD-diagnos samt en lättare utvecklingsstörning överklagat ett beslut om LVU. Mentalt befann han sig på en 7–9 åringarnas nivå. Det framgick i målet att pojken hade ett aggressivt och hotfullt beteende. Han hade bland annat försökt råna en butik, utsatt personal på sitt LSS-boende för knivhot samt anhållits för hot mot tjänsteman. Underinstanserna ansåg att detta utgjorde ett socialt nedbrytande beteende. Den unge menade däremot att underinstanserna inte beaktat inverkan av hans psykiska funktionsnedsättning. Vidare menade han att rättsfallet RÅ 2000 ref. 33, som hade åberopats i kammarrätten, inte var relevant i hans fall eftersom personen i RÅ 2000 ref. 33 inte hade en fastställd diagnos. Utgången i detta mål blev detsamma som i RÅ 2010 ref. 24. Rätten fastställde att en psykiatrisk grundproblematik inte utgjorde ett hinder mot att tillämpa LVU men var inte heller en tillräcklig förutsättning för att enbart på den grund tillämpa lagen.

5.3.4 *HFD 2015 ref. 7*

Detta mål berörde en flicka, N, som inledningsvis hade beretts vård enligt 2 § LVU på grund av att hon utsatts för hedersrelaterat våld i form av misshandel, hot och annan kränkande behandling i hemmet. Socialnämnden i målet hade med anledning av hemproblematiken fattat beslut om umgängesbegränsning och att hennes vistelseort inte skulle röjas. Flickan i målet kom dock enligt nämnden att återkommande utsätta sig "för händelser som inneburit en risk för att hennes vistelseort skulle röjas." Flickan i målet hade bland annat publicera filmer på sig själv på sociala medier där det framgick i vilken ort hon befann sig. Detta menade socialnämnden var att se som ett socialt nedbrytande beteende som innebar att hon skulle beredas vård även med stöd av 3 § LVU. Målet togs upp av HFD som gjorde bedömningen att beteendet inte kunde anses vara ett sådant socialt nedbrytande beteende som avses i LVU, utan var snarare ett "obetänksamt handlande av en ung människa".

Rätten hänvisade till LVU:s ingripande karaktär och menade att tillämpningen av 3 § inte fick sträckas utöver vad en rimlig tolkning av ordalydelsen av paragrafen kunde anses innefatta. Enbart det förhållande att en ung person utsätter sig för en risk kunde inte innebära att det föreligger ett socialt nedbrytande beteende. N:s beteende föll därför inte under rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" och 3 § LVU var därför inte tillämplig.

5.3.5 HFD 2015 ref. 42

I HFD ref. 42 prövades av HFD om misskötsel av behandling av en allvarlig sjukdom kunde utgöra ett socialt nedbrytande beteende i LVU:s mening. Målet handlar om knappt 17-åriga C som till följd av en levertransplantation var tvungen att ta medicin som skulle motverka att den nya levern stöttes bort. Han hade även utvecklat diabetes som skulle kräva insulinbehandling. Detta ledde till att socialnämnden i C:s kommun ansökte om att C skulle beredas vård med stöd av 3 § LVU med hänvisning till att han misskötte sin medicinering och insulinbehandling vilket var livsfarligt för honom. Därutöver gjordes gällande att C misskötte sin skolgång, umgicks i kriminella kretsar, uppvisade ett aggressivt beteende, konsumerade alkohol och brukade tobak. Även i detta mål uttryckte rätten att det var viktigt att LVU, på grund av sin ingripande karaktär, inte borde tillämpas på ett sätt som sträckte sig utöver vad som kunde betraktas som en rimlig tolkning av bestämmelsens ordalydelse. HFD menade att C:s beteende visserligen innebar att han utsatte sin hälsa för stora risker, dock kunde det inte anses utgöra ett socialt nedbrytande beteende enligt ordalydelsen i 3 § LVU. Rätten ansåg inte heller att uttalanden i förarbetena tala för att C:s beteende hade avsetts omfattas av bestämmelsen. C:s misskötsel av medicineringen kunde således inte medföra att han inte skulle beredas vård med stöd av LVU.

Avseende vad socialnämnden anfört beträffande C:s beteende i övrigt ansåg HFD att omständigheterna inte var av sådant slag att det kunde utgöra grund för att bereda honom vård enligt 3 § LVU. Överklagandet kom därför att bifallas.

5.4 Gränsdragning till LPT

Som nämnt framgår av förarbetena att det kan finnas skäl för omhändertagande enligt LVU i det fall då unga till följd av en psykisk störning missbrukar, begår brott eller har ett annat socialt nedbrytande beteende. Ett omhändertagande har däremot inte ansetts vara lämpligt enbart på grund av att den unge har en psykisk störning. Av förarbetena har det konstaterats vara mest lämpligt att en bedömning görs från fall till fall vid beslutande om vilken vård som anses vara lämpligast i det enskilda fallet då somliga situationer är bättre lämpade för LVU och andra för psykiatri.⁹⁷

En person med en allvarlig psykisk störning kan tvingas att få vård mot sin vilja genom så kallad psykiatrisk tvångsvård. I lagen om psykiatrisk tvångsvård (1991:1128) (LPT) återfinns centrala bestämmelserna om psykiatrisk tvångsvård. Förutsättningarna för vård enligt LPT framgår av lagens 3 §. Den vårdbehövande ska lida av en allvarlig *psykisk störning*, ha ett *oundgängligt vårdbehov* och *motsätta sig* vården. Tvångsvården enligt LPT är i regel föranledd av en psykotisk sjukdom eller depression med självmordsrisk.⁹⁸ Gränsdragningen mellan LVU och LPT har varit föremål för granskning ett antal gånger. Det har uppmärksamats att unga med psykiska funktionsnedsättningar i vissa fall varken kan beredas vård enligt LVU eller LPT.⁹⁹ RÅ 2010 ref. 24 har inneburit att beteende som är att betrakta som symptom på psykiska funktionsnedsättningar inte är att anse som ett socialt nedbrytande beteende och medför därför att vård enligt LVU inte går att beredas. Om problematiken dessutom inte är tillräckligt allvarlig för att bedömas utgöra en allvarlig psykisk störning enligt LPT kan inte heller vård beredas enligt denna lag. Går då den unge inte med på insatserna som erbjuds på frivillig väg innebär detta att unga med ett tydligt vårdbehov varken uppfyller kriterierna för vård enligt LVU eller LPT och kan således inte få sina vårdbehov tillgodosedda.¹⁰⁰

⁹⁷ Prop. 1989/90:28, s. 67.

⁹⁸ *Nationalencyklopedin*. "Psykiatrisk vård".

⁹⁹ SOU 2015:71 s. 326 ff.

¹⁰⁰ SOU 2015:71 s. 329.

Anna Kaldal, professor på Stockholms universitet, har kritiserat HFD:s avgörande från 2010 och framhåller att en sådan reglering förutsätter att rätten har god kunskap i neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, något som inte kan garanteras. Kaldal menar att detta är ett komplext område som inte kan bedömas med allmänna kunskaper och att domstolen tycks ha överskattat sin förmåga att döma i dessa frågor.¹⁰¹ Praxisen innebär således att rättstillämpningen blir oförutsägbar och slumpmässig.¹⁰² Vidare framhåller hon att en sådan reglering kan leda till oönskade följder. En farhåga som tas upp avser vad som händer med unga som i samband med ett LVU-mål även är föremål för en utredning för en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Skulle en diagnos fastställas finns en risk för att den unge inte kan vårdas med LVU och att vårdbehoven därigenom inte kan tillgodoses. Vidare ställs frågan om detta skulle kunna leda till att socialnämnden undviker att utreda en misstänkt diagnos.¹⁰³ Eftersom vården som bestäms är individanpassad kan det faktum att diagnoser inte utreds kan innebära att unga inte kan tillgodoses *rätt* behandling och vård för deras psykiatriska problem.¹⁰⁴ För att undvika att unga blir utan vård föreslår därför Kaldal att domstolarna, istället för att pröva om det finns ett samband mellan den unges beteende och dennes eventuella neuropsykiatriska funktionsnedsättning, utreder om den föreslagna vården kan anses tillgodose den unges vårdbehov och därigenom avgöra om den är till dennes bästa.¹⁰⁵

Det ska framhållas att HFD:s praxis från 2010 även har välkomnats på vissa håll, bland annat anser psykologen Bo Hejlskov Elvén att denna praxis är något som gynnar unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Han menar att institutionsplacering av unga med sådana funktionsnedsättningar bör ske i verksamheter med specifik kunskap på detta område eftersom LVU inte är en lag som går ut på att ge möjlighet att omhänderta ungdomar en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. HFD:s rättsfall från 2010 är således enligt Hejlskov Elvén i enlighet med allmänna rekommendationer rörande autism. Vidare anförs att

¹⁰¹ Kaldal (2012) s. 381.

¹⁰² Kaldal (2012) s. 385.

¹⁰³ Kaldal (2012) s. 386.

¹⁰⁴ Kaldal (2012) s. 385 ff.

¹⁰⁵ Kaldal (2012) s. 387.

rättsfallet skulle kunna innebära att kommunernas ansvar för att erbjuda relevanta pedagogiska verksamheter för barn och ungdomar med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar stärks.¹⁰⁶

5.5 Förslag till ny lagstiftning

Frågan om att utvidga LVU till att även omfatta unga som har psykiatriska problem har aktualiserats i en utredning från 2000. Utredningens slutsats var att detta inte skulle ske på grund av att det skulle krävas en annan kompetens och organisation än vad som redan fanns inom socialtjänsten och att ungdomar med sådana problem har rätt att få hjälp hos psykiatrin.¹⁰⁷ Detta har ifrågasatts av Kaldal som menar att LVU inte är en behandlingsform, utan snarare en möjlighet att rättsligt ge en viss behandling under tvång. Skulle en person som omhändertagits med stöd av LVU ha ett vårdbehov som bäst hanteras inom den psykiatriska sektorn ska alltså den typen av vård ges.¹⁰⁸

Den 12 juli 2012 beslutade regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppgift att göra en översyn av LVU, vilket kom att utmynna i *Utredningen om tvångsvård för barn och unga*, även kallad SOU 2015:71. Utredningen tillsattes med anledning av att institutioner inom LVU efterfrågat ett stärkt rättighets- och rättssäkerhetsperspektiv för de unga.¹⁰⁹

I utredningen föreslogs att rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" skulle ersättas med "något annat i sig självt socialt nedbrytande beteende".¹¹⁰ Ändringen syftade till att möjliggöra tvångsvård av unga även när det finns en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning med i bilden. Den nya ordalydelsen skulle även förtydliga samhällets ansvar att bistå barnet eller den unge, oavsett vilka bakomliggande orsaker som kan finnas till beteendet. Att införa en sådan reglering skulle således förhindra att en ung person med en neuropsykiatrisk

¹⁰⁶ Hejlskov Elvén, Bo. "Regeringsrätten förtydligar lagen om vård av ung". *Autismforum*. (Krönika), 2010.

¹⁰⁷ SOU 2000:77 s. 171 ff.

¹⁰⁸ Kaldal (2012) s. 385.

¹⁰⁹ SOU 2015:71 s. 126.

¹¹⁰ SOU 2015:71 s. 67.

funktionsnedsättning som exempelvis ADHD hamnar i destruktiva situationer där denne löper en påtaglig risk för att skadas.¹¹¹ Den nya lydelsen föreslogs träda i kraft den 1 juli 2017, något som dock inte kom att ske.

I utredningen konstaterades att HFD:s praxis avseende rekvisitet “annat socialt nedbrytande beteende” skapat viss osäkerhet gällande dess rättstillämpning i fall där unga har en psykiatrisk problematik.¹¹² Även i vissa rättsfall har denna osäkerhet tagits upp. I ett mål från Kammarrätten i Jönköping uttalade sig en skiljaktig domare om behovet av förtydliganden avseende rättsläget. Domaren anförde att den då 25 år gamla lagstiftningen var otillräcklig då denna inte kunde möta ungas behov i ett modernt samhälle.¹¹³ Domaren anförde även följande:

Det finns ett påtagligt behov av att lagstiftaren tar ställning till i vilken form de barn och ungdomar som genom nyssnämnda dom (RÅ 2010 ref. 24) utesluts från åtgärder med stöd av LVU ska få den hjälp de behöver.¹¹⁴

Av utredningen framgick vidare att socialtjänsten i vissa fall tenderar att tona ner ungas psykiatriska problem i syfte att inte låta diagnosen utgöra ett hinder för tillämpningen av LVU. Bland annat BUP:s medicinska utlåtanden togs upp som exempel då dessa ibland formulerats på ett sätt som gett en bild av att diagnosen inte nämnvärt påverkat det beteende som den unge visat upp.¹¹⁵

I utredningen kunde Riksförbundet Attention och Autism och Aspergerförbundet inkomma med en skrivelse. Där framhölls att HFD:s praxis från 2010 hade utgjort ett viktigt tydliggörande av att barn och unga med funktionsnedsättningar inte enbart av det skälet får bli föremål för vård enligt LVU och borde vidare ”kodifieras i lag”. Vidare framfördes att HFD:s praxis inneburit en förskjutning av problemet då unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar nu istället omhändertas med hänvisning till brister i omsorgen.¹¹⁶

¹¹¹ SOU 2015:71 s. 338 ff.

¹¹² SOU 2015:71 s. 329.

¹¹³ Kammarrätten i Jönköping, mål nr. 3797–14. s. 8.

¹¹⁴ Mål nr 3797–14 s. 8.

¹¹⁵ SOU 2015:71 s. 329.

¹¹⁶ SOU 2015:71 s. 330.

I utredningen uppmärksammades vidare vikten av att ha en öppen bestämmelse som ger utrymme för bedömningar av vårdbehov och risker i olika individuella situationer, då det är svårt att förutse vilka nya socialt nedbrytande beteenden som kan vara aktuella i framtiden. Som exempel togs bland annat upp att förekomsten av grooming, prostitution via internet och dataspelande vid tillkomsten av dagens LVU inte kunnat uppmärksammas i samma utsträckning som i dag. Av denna anledning är det viktigt att rekvisiten ska kunna tillämpas i förhållande till ny kunskap om sociala problem och i fråga om nya grupper av unga i utsatta situationer.¹¹⁷

¹¹⁷ SOU 2015:71 s. 341 ff.

6 Undersökning av rättsfall

För att få en bild av hur rekvisitet “annat socialt nedbrytande beteende” tillämpas i praktiken har 74 domar på förvaltningsrättslig nivå undersökts. I samtliga domar har den unge, eller misstänkts ha, en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. För att belysa rättstillämpningen har undersökningen haft sin tyngdpunkt i argumentationen avseende det socialt nedbrytande beteendet samt dess samband till den unges eventuella neuropsykiatriska funktionsnedsättningar under “skälen för avgörandet”.

6.1 Statistik

Som nämnts under 1.4.3 har materialet som undersökts tagits fram baserat på sökningar i rättsdatabasen JUNO. Sökningarna har avgränsats genom ett antal filtreringar vilket lett till ett resultat om 98 träffar. Då respektive sökning på orden har gjorts för sig resulterade sökningarna i att vissa avgöranden har dykt upp under mer än ett sökord. Totalt rör det sig om 18 sådana träffar. Detta innebär att 18 träffar dykt upp under mer än ett sökord och de 98 sökträffar som beskrivs under 1.4 inte består av 98 olika avgöranden, utan istället 80 avgöranden. Antal sökträffar från respektive sökord presenteras under Bilaga A. Totalt sex domar undersöktes inte närmare eftersom det i domarna endast rörde sig om vård enligt 2 § LVU (miljöfallen), vilket ligger utanför detta arbete. I endast fyra avgöranden¹¹⁸ bedömdes det inte vara visat att den unge har ett socialt nedbrytande beteende. Avgörandena har dock ansetts ha betydelse för bevarandet av frågeställningarna och har därför tagits med i den empiriska undersökningen.

Återstående 74 domar har därefter delats upp i två huvudgrupper baserat på klassificeringen av den unges neuropsykiatriska problematik. Den ena gruppen omfattar fall där det förelegat en fastställd diagnos på en eller flera neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och den andra gruppen består av fall där

¹¹⁸ Förvaltningsrätten Luleå mål nr 2566–20, Förvaltningsrätten Stockholm mål nr 17516–21, Förvaltningsrätten mål nr 2977-22 och Förvaltningsrätten mål nr 33950-21.

det endast förelegat misstankar om förekomsten av sådan problematik. Denna uppdelning har gjorts med anledning av att det kan förekomma avvikelser i domstolarnas argumentationer gällande funktionsnedsättnings koppling till det socialt nedbrytande beteendet. Därefter undersöktes om den neuropsykiatriska problematiken överhuvudtaget har nämnts vid bedömningen av om det kunde anses föreligga ett socialt nedbrytande beteende under skälen för avgörandet. I totalt 38 avgöranden visade det sig att rätten inte nämnt detta överhuvudtaget. I ett av 29 avgöranden fördes vaga motiveringar avseende sambandet mellan det beteende som den unge uppvisa samt dennes psykiatriska problematik. Med vaga motiveringar avses oklara formuleringar såsom "av vad som framgått i målet" eller liknande.¹¹⁹

6.2 Undersökningen

6.2.1 *Upplägg*

I det följande presenteras tio avgöranden där varje avgörande har inletts med en kort beskrivning av omständigheterna i målen i ett delkapitel som följts av ett delkapitel bestående av en redogörelse av hur förvaltningsrätterna tagit ställning till den unges vårdbehov. Tredje delkapitlet har bestått av en djupare undersökning av vad som framgått av förvaltningsrättens domskäl och hur det förhållit sig till rättssäkerhetens krav på förutsebarhet, likabehandling och motiveringsskyldighet. Denna undersökning har avsett att identifiera förekommande brister kopplade till begreppen samt återkommande mönster som kan användas för att fastställa hur väl domarna förhåller sig till rättssäkerhet.

6.2.2 *Etiska överväganden*

I undersökningen har även vissa etiska överväganden gjorts. Istället för målnummer har avgörandena som i det följande presenterats benämnts som "Mål 1", "Mål 2" och så vidare. Även namn på de unga i domarna samt kommunerna och städerna de bor i har anonymiserats. Detta har gjorts då avgörandena består

¹¹⁹ Resultatet från denna indelning presenteras nedan under Bilaga B.

av uppgifter av känslig karaktär som bland annat medicinska diagnoser, beskrivningar av medicinsk problematik och uppgifter om övergrepp som de unga utsätts för. På grund av förekomsten av känsliga uppgifter har det ansetts vara angeläget att värna om de ungas integritet och privatliv samt inte medverka till att det enkelt ska gå att identifiera de unga genom att exempelvis skriva ut målnummer under varje avgörande. Av Bilaga C framgår dock en förteckning på samtliga avgöranden som undersökts. Syftet med att skriva ut målnummer i denna del har varit att bidra till viss transparens och tydliggöra vilka mål som varit föremål för undersökning. Att skriva ut 74 målnummer på ett ställe har inte bedömts vara lika integritetskränkande som att direkt hänvisa till målnummer i direkt anslutning till beskrivningar av omständigheterna i respektive mål.

6.2.3 Urval

Avgörandena som har valts har syftat till att, till viss del, spegla vad som framkommit av de totalt 74 avgöranden som undersökts. Av de tio avgöranden som nedan presenterats har det i sex avgöranden funnits en fastställd diagnos och i fyra enbart förelegat misstankar om psykiatrisk problematik. Därutöver har avgörandena valts baserat på den argumentation som förts avseende sambandet mellan den unges beteende och dennes psykiatriska problematik. Att bedömningarna avseende detta samband varit vägledande har huvudsakligen berott på uppsatsens inriktning på unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Därav har tre avgöranden valts där det förts viss motivering om sambandet, fem där det förts vaga motiveringar samt två där det inte förts några motiveringar alls. Av de totalt 74 avgöranden som undersökts bestod hälften av inga motiveringar alls, dock bedömdes det inte vara aktuellt att ha en liknande uppdelning på de tio avgörandena. Istället har ett större antal avgöranden med vaga motiveringar valts för att visa på hur sådana formuleringar kan se ut. Vidare har tre avgöranden med viss motivering valts ut i syfte att illustrera skillnaden på vaga motiveringar och motiveringar som pekar på klara omständigheter.

6.3 Mål 1

6.3.1 *Bakgrund*

I detta mål omhändertogs en 18-årig tjej, E, enligt 1, 2 och 3 §§ LVU. Till stöd för sin ansökan anförde socialnämnden att det länge funnits en oro kring flickans utagerande beteende samt brister i föräldrarnas omsorg. Flickan hade utsatt sin mor och sina syskon för allvarliga hot och hade även slutat gå i skolan. Hon hade diagnostiserats med en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning och det fanns även misstankar om att hon hade ytterligare en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.

6.3.2 *Bedömningen av det socialt nedbrytande beteendet*

Förvaltningsrättens fäste stor vikt vid E:s utagerande beteende samt att hennes bristande skolgång ansågs utgöra ett sådant beteende som avviker från samhällets grundläggande normer.

I domen fördes även ett resonemang kring huruvida E:s beteende var symptom på hennes neuropsykiatriska funktionsnedsättning eller inte. Förvaltningsrätten hänvisade i denna del till att det i målet *inte* fanns någon utredning som närmare visade hur hennes diagnos påverka hennes beteende. Vidare anfördes att utredningen kring den ytterligare misstänkta diagnosen inte fullföljts. Det faktum att E själv framfört att hon inte har ett utagerande beteende utanför hemmet ansågs av rätten tala för en förmåga till självkontroll. Med detta i beaktning ansågs E:s beteende inte enbart förklaras som ett uttryck för hennes neuropsykiatriska funktionsnedsättning, beteendet var således att bedöma som ett socialt nedbrytande beteende i LVU:s mening.

6.3.3 *Undersökning av rättssäkerhetsaspekter i målet*

Rätten ansåg alltså i målet att den unges utagerande beteende i kombination med den bristande skolgången i form av hög frånvaro utgjorde ett socialt nedbrytande

beteende. Omständigheterna beskrivs av rätten i motiveringen, dock framgår inte hur dessa avviker från samhällets grundläggande normer.

Avseende kravet på förutsebarhet kan inledningsvis nämnas att rätten i sitt avgörande bedömt att ett socialt nedbrytande beteende förelegat med hänvisning till två omständigheter som varken framgår av lag, praxis eller förarbeten. Av doktrin framgår inte heller ett tydligt ställningstagande kring dessa omständigheter, framförallt inte skolgången. Att hänföra en ingripande åtgärd till omständigheter som inte framgår av de traditionella rättskällorna kan i sig innebära viss osäkerhet för den enskilde. Förvisso framgår av RÅ 2000 ref. 33 att ett socialt nedbrytande beteende kan gå utöver de situationer som i förarbetena tagits upp. Rättsfallet innebär dock inte att rekvisitet kan omfattas av vilka beteenden som helst. En alltför bred tolkning av begreppet riskerar att bli alltför ingripande. Bristande skolgång kan onekligen medföra stora problem för unga. Det bör dock framhållas att svensk skolplikt upphör som utgångspunkt då man gått ut årskurs 9. E omfattades således inte av skolplikten då hon hade påbörjat sina gymnasiestudier, ändå ansågs hennes bristande skolgång vara så pass allvarlig att ett socialt nedbrytande beteende kunde tillskrivas henne. Detta kan i sig leda till viss förvirring för den enskilde. Samtidigt som lagen tillåter unga att välja en annan väg än vidare studier efter grundskolan anses en person med hög frånvaro ha ett beteende som strider mot samhällets grundläggande normer. Sett till HFD 2015 ref. 42, där HFD bland annat anfört att en bristande skolgång tillsammans med andra omständigheter i målet inte utgjorde ett socialt nedbrytande beteende, kan rättens ställningstagande i detta fall leda till viss förvirring. Bedömningen av skolgången innebar i E:s ett socialt nedbrytande beteende, något som skiljer sig från bedömningen i HFD 2015 ref. 33. Detta medför alltså även brister i kravet på likabehandlingen då liknande omständigheter har lett till olika utfall.

Efter att det fastställts att det förelegat ett socialt nedbrytande beteende ställdes frågan huruvida beteendet var att betrakta som ett uttryck för den diagnos som E hade. Denna argumentation inleddes med att påtala att det i målet saknades en utredning kring E:s neuropsykiatriska problematik samt att en utredning kring ytterligare en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning inte kunnat komma till stånd.

Det fördes inga ytterligare resonemang kring frånvaron av fullständiga utredningar och huruvida det kunde medföra brister i målets utredning. Uttalandet kan alltså uppfattas som att bristande tillgång till information till följd av en otillräcklig utredning, i detta avgörande rättfärdigat egna slutsatser från rättsens sida.

Det faktum att E inte varit lika utagerande utanför hemmet ledde till slutsatsen att hon hade självkontroll och beteendet betraktades av denna anledning inte som symptom på hennes funktionsnedsättning. Som ovan anförts kan neuropsykiatriska funktionsnedsättningar variera i hur det uttrycker sig och det finns ingen homogen symptombild. Detta är något som av rätten inte betraktas. Visserligen kan bristande självkontroll vara symptom på exempelvis ADHD. Det går dock att ifrågasätta om det verkligen är så enkelt att hävda att färre utbrott inför utomstående personer skulle vara synonymt med självkontroll i den bemärkelsen att det utagerande beteendet inte skulle vara symptom på hennes diagnos. Domstolens argumentation har visat på att rätten haft en bild av hur funktionsnedsättningarna kan te sig och verkar inte ha gett utrymme för ytterligare perspektiv. Att rätten har att ta ställning till sådana frågor, som den dessutom saknar kompetens i kan medföra osäkerheter i såväl förutsebarheten som likabehandlingen. Att rätten inte heller omfattas av särskilda kunskapskrav, varken avseende barn eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, innebär en ökad risk för felbedömningar i vissa fall, vilket i sig innebär en oförutsägbarhet. Även likabehandlingen kan påverkas negativt eftersom symptomen på funktionsnedsättningarna kan bedömas olika beroende på hur välinsatt rätten är i områdena, vilket kan resultera i att lika fall bedöms olika beroende på vilken sammansättning av domare och nämndemän som dömer i målet. Värt att här ta i beaktning är det utredningsansvar som förvaltningsdomstolar omfattas av, vilken framgår av 8 § FPL samt rättsens möjlighet att inhämta yttrande över fråga, som kräver särskild sakkunskap vilken framgår av 24 § FPL. Bestämmelsen syftar till att ge möjlighet till domstolen att ta del av uttalanden angående erfarenhetssatser och omdömen som förutsätter särskild kunskap, erfarenhet eller utbildning. I avgörandet har förvaltningsrätten inte utnyttjat denna rätt.

I målet förtydligas inte hur E:s bristande skolgång samt utagerande beteende stridit mot samhällets grundläggande normer. Att rätten därutöver hänvisat till en omständighet (skolfrånvaro) som i ett HFD-avgörande inte ansågs falla under 3 § LVU leder till viss förvirring. Denna förvirring hade eventuellt kunnat avhjälpas med en utförligare motivation som tydligt anger hur E:s bristande skolgång stridit mot samhällets grundläggande normer. Motiveringsskyldigheten kan således i detta avseende, till viss del, anses vara försummad.

Sett till domstolens motiveringsskyldighet kan anföras att det i detta mål förts en kortare motivering kring varför E:s aggressiva beteende inte kunde anses vara symptom på hennes diagnoser. Det har detta hänseende gått att följa rättens resonemang om E:s impuls kontroll. Bedömningen behöver nödvändigtvis inte vara rätt ur en psykiatrikers perspektiv, men resonemangen har inneburit en direkt möjlighet för E att kontrollera domens korrekthet. Skulle då ett eventuellt överklagande bli aktuellt kan E konkret peka på de omständigheter som kammarrätten ska ompröva. Motiveringsskyldigheten kan alltså till viss del i detta hänseende anses vara uppfyllt.

Sammantaget kan sägas att det förelegat brister i förutsebarheten, likabehandlingen samt motiveringsskyldigheten. Förutsebarheten har kunnat angripas i rättens bedömning avseende sambandet mellan E:s beteende och hennes neuropsykiatriska funktionsnedsättning då rätten gjort bedömningar i frågor som den saknar kompetens i, vilket innebär en risk för felaktiga bedömningar och därmed mindre förutsebarhet samt en risk för en icke-konsekvent tillämpning i frågan. Att rätten hänfört det socialt nedbrytande beteendet till omständigheter som inte klart framgår av de traditionella rättskällorna samt går emot ett tidigare HFD-avgörande kan anses innebära ytterligare brister i förutsebarheten. Att grunda ett omhändertagande på sådana omständigheter innebär vidare att likabehandlingsprincipen riskerar att försummas då lika fall inte kunnat bedömas lika. Rättens motiveringsskyldighet har i vissa delar ansetts vara uppfyllt, men i andra försummad.

6.4 Mål 2

6.4.1 Bakgrund

Omständigheterna i detta mål påminner till viss del om Mål 1. Detta mål behandlar C som haft ett aggressivt och utagerande beteende som bland annat inneburit att hon utsatt sin familj, andra barn, personal och djur för våld. Hon hade även tänt eld både i hemmet samt på ett korttidsboende, vilket av socialnämnden ansågs ha utsatt både henne själv och andra i fara. C hade vidare diagnoserats med en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning och beskrevs även ha en uppförandestörning.

6.4.2 Bedömningen av det socialt nedbrytande beteendet

Förvaltningsrätten ansåg att de omständigheter att C hade varit våldsamt mot sin omgivning samt att hon hade tänt eld visade på att C hade ett beteende som avvek från samhällets grundläggande normer.

Avseende C:s diagnoser påpekades inledningsvis att diagnoserna till viss del skulle kunna förklara hennes normbrytande och utagerande beteende. Det framhölls även att det hade skett en förbättring av hennes beteende sedan hon omhändertagits. Rätten ansåg att förbättringen samt det faktum att utredningen som fanns i målet inte gav stöd för att det fanns ett samband mellan beteendet och funktionsnedsättningen, innebar att hennes beteende inte kunde betraktas som symtom på hennes funktionsnedsättning. Beteendet bedömdes således utgöra ett socialt nedbrytande beteende.

6.4.3 Undersökning av rättssäkerhetsaspekter i målet

I bedömningen avseende om ett socialt nedbrytande beteende kunde anses föreligga pekade rätten på omständigheter i fallet som ansågs avvika från samhällets grundläggande normer. I detta fall kan det enbart av beskrivningen till C:s beteende anses framgå att hon haft ett beteende som inte följer samhällets

grundläggande normer. Även om C:s beteende av uppenbara skäl framstått som normbrytande kan det ändå anses funnits anledning att tydliggöra detta. Av rättsens motivering går det att framförallt uppfatta det normbrytande i hennes beteende utgöras av att hon utsätter sig själv och sin omgivning för fara. Detta framgår visserligen inte av förarbeten eller praxis, vilket kan innebära en brist i förutsebarheten. Att hänvisa till C:s omgivning i bedömningen går dessutom emot uttalanden i förarbetena vilket innebär ytterligare brister i förutsebarheten.

Det framgår inte direkt av rättsens motivering exakt vad i målets utredning som visar på att C:s beteende inte huvudsakligen kunde anses vara symptom på hennes neuropsykiatriska funktionsnedsättning. Rätten hänvisar dock i samma stycke till att det skett en förbättring av beteendet sedan omhändertagandet skett, vilket kan tolkas som att förbättringen i sig inneburit att beteendet inte i sin helhet varit symptom på hennes funktionsnedsättningar. Socialnämnden förde dessutom ett sådant argument i sin sakframställan. Något som varken rätten eller nämnden verkar ta ställning till i denna del är miljöns påverkan på neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Även i detta fall finns därför anledning att ifrågasätta riktigheten i rättsens psykiatriska bedömning. Bedömningen i detta fall har baserats på rättsens befintliga kunskaper om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, vilka, som nämnt, inte kan garanteras vara fullständiga. Som ovan framgått kan kunskapsluckor och brist på kompetens dra med sig brister i förutsebarhet och likabehandling, vilket även kan uppmärksammas i detta fall.

Avseende motiveringsskyldigheten ska däremot framhållas att rätten motiverat hur det kommit fram till sitt ställningstagande avseende sambandet mellan beteendet och funktionsnedsättningen, vilket inneburit att resonemangen gått att följa och även angripa om ett eventuellt överklagande skulle bli aktuellt. Motiveringsskyldigheten kan således uppfattas vara uppfylld i denna del.

Motiveringsskyldigheten kan även till viss del anses vara uppfylld i bedömningarna av huruvida det förelegat ett socialt nedbrytande beteende eller inte. Att förklara att C:s beteende inneburit en fara för henne själv och

omgivningen kan anses vara en motivering som visar på vad i C:s beteende som är avvikande vilket får anses till viss del uppfylla rättens motiveringsskyldighet.

6.5 Mål 3

6.5.1 Bakgrund

I detta mål hade domstolen att avgöra om N kunde omhändertas med anledning av att hon hade ett socialt nedbrytande beteende enligt 3 § LVU. N hade diagnostiserats med ADHD, autism samt beteendestörning med utagerande slag. Socialnämnden i N:s kommun anförde i sin ansökan om vård framförallt att N hade ett socialt nedbrytande beteende som bestod i en icke-fungerande skolgång, brukade våld både mot familj och professionella samt hade ett omfattande självskadebeteende. N hade utsatt personal på hennes boenden samt poliser för allvarligt våld vilket hade lett till att hon anmäldes för våld mot tjänsteman. Det framkom av utredningen även att hon bland annat vid något tillfälle hade sprungit ut i trafiken, svält delar av rakblad och misshandlat sin mamma.

I ett läkarutlåtande framgick bland annat att N, till följd av sina neuropsykiatriska diagnoser, hade svårigheter med att se andras perspektiv samt en bristande empatisk förmåga, vilket innebar att hon ofta reagera med ilska i form av utagerande aggressivitet. Vidare medförde miljöer med flera olika stimuli samtidigt, som till exempel skolmiljön stor stress och oro för N. Av läkarintyget framgick även att barn med neuropsykiatriska diagnoser generellt sett fungerar på en 30 % lägre nivå än barnets faktiska ålder. För N:s del innebar detta att hennes sociala och emotionella mognad befann sig på en 9-årings nivå.

6.5.2 Bedömningen av det socialt nedbrytande beteendet

Förvaltningsrätten uttalade inledningsvis under “skälen för avgörande” att det beteende som N uppvisat var mycket allvarligt och destruktivt som dessutom har varit av både sådan art och omfattning att det klart avvek från samhällets grundläggande normer. Rätten menade dock att det av utredningen i målet gjorts

sannolikt att N:s beteende i huvudsak berott på hennes psykiska funktionsnedsättningar.

Rätten hänvisade framförallt till läkarintyget som uppgav att de svårigheter som N hade främst varit kopplade till hennes autistiska psykiska funktionsnedsättningar. I domskälen går även att utläsa viss kritik mot socialnämnden för att de varken i utredningen eller vid den muntliga förhandlingen närmare analyserat frågan om N:s beteende berodde på hennes funktionsnedsättningar.

Sammantaget ansågs N:s beteende inte kunna hänföras till ett sådant socialt nedbrytande beteende som avsågs i 3 § LVU.

6.5.3 Undersökning av rättssäkerhetsaspekter i målet

Detta mål är ett av 4 mål där socialnämndens ansökan om vård avslagits. I målet var framförallt läkarintyget avgörande för rättens domslut, vilket framgår av rättens uttryckliga hänvisningar till innehållet i intyget. Av innehållet framgick att N:s beteende *huvudsakligen* var kopplat till hennes funktionsnedsättningar.

I detta mål presenterades ett läkarutlåtande som bestod av både generell information om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och information om hur funktionsnedsättningarna uttryckt sig hos N:s. Detta har således medfört ett ökat tillskott av information som rätten kunnat tillgodogöra sig på. Att det funnits ett läkarutlåtande är något som troligen gynnat förutsebarheten för N. Detta har kunnat medföra att rätten får ytterligare kunskap om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och har således kunnat göra en mer saklig bedömning på om beteendet som nämnden hänvisat till verkligen varit att betrakta som ett socialt nedbrytande beteende eller enbart symtom på N:s funktionsnedsättningar. Ju större kunskap rätten besitter, desto troligare att en korrekt bedömning görs avseende den neuropsykiatriska problematiken som sker i enlighet med praxis. Korrekta bedömningar gynnar vidare likabehandlingen eftersom det innebär en begränsad möjlighet till godtycke. Avgöranden riskerar således inte att variera

beroende på vilka tidigare kunskaper som rätten besitter, utan snarare korrekt kunskap som förmedlats av personer med relevant yrkeskompetens.

I avgörandet fanns ett särskilt delkapitel särskilt avsatt för att presentera vad som framkommit av utredningen, något som tydliggjort vad domstolen haft för underlag för sitt avgörande. Underlaget värderas under delkapitlet "rättens bedömning". Domstolens motiveringar tydliggörs i detta avseende och det framgår tydligt vad som särskilt betraktats för att nå domslutet. Detta tydliggörande gynnar således motiveringskravet som förvaltningsdomstolar omfattas av enligt FPL.

6.6 Mål 4

6.6.1 Bakgrund

I Mål 4 hade rätten att ta ställning till om T, som diagnoserats med en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning hade ett socialt nedbrytande beteende och av den anledningen kunde bli föremål för omhändertagande enligt LVU.

Socialnämnden anförde att oron kring T främst var kopplad till hennes aggressiva och destruktiva beteende som bland annat hade inneburit att hon varit våldsam mot sin syster. Utöver det utagerande beteendet anfördes att T isolerat sig i hemmet och hade inte heller haft en fungerande skolgång.

6.6.2 Bedömningen av det socialt nedbrytande beteendet

I sin bedömning hänvisade förvaltningsrätten till att det av utredningen hade framgått att T hade ett utagerande och aggressivt beteende där hon bl.a. uttryckt hot och varit våldsam mot familjemedlemmar. T:s bristande skolgång och isolering i hemmet togs även upp. Rätten ansåg att dessa omständigheter innebar ett socialt nedbrytande beteende och att T således hade ett vårdbehov.

Avseende hennes neuropsykiatriska funktionsnedsättning uttrycktes därutöver följande:

Utifrån de handlingar som finns i målet saknas emellertid tillräckligt stöd för att hennes utagerande beteende i huvudsak är hänförligt till en psykisk funktionsnedsättning (jfr RÅ 2010 ref. 24). Beteendet kan därför ligga till grund för vård enligt LVU.

6.6.3 Undersökning av rättssäkerhetsaspekter i målet

Av vad som framgått i målet går det ganska tidigt att konstatera att T:s beteende till stora delar påminner om de tidigare mål som berörts eftersom hennes socialt nedbrytande beteende utgörs framförallt av ett utagerande aggressivt beteende och en bristande skolgång, vilket även förekommit i de tidigare målen som tagits upp i denna undersökning.

Likt övriga fall kan förutsebarheten och likabehandlingen även här anses brista, framförallt då medicinska frågor avgjorts av rätten som saknar kompetens för att genomföra sådana bedömningar. De delar av T:s beteende som ansågs utgöra ett socialt nedbrytande beteende framgår vidare varken av praxis eller förarbeten och kan inte heller ses som självklara indikationer på att ett sådant beteende föreligger. Även i detta avseende kan det därför anses föreligga brister i förutsebarheten då omhändertagandet har grundats på omständigheter som inte framgår av våra vanligaste rättskällor.

Det framgår inte heller direkt av förvaltningsrättens motivering kring T:s socialt nedbrytande beteende hur beteendet strider mot samhällets grundläggande normer. Visserligen nämner rätten att T under lång tid haft ett aggressivt och utagerande beteende som trots intensiva öppenvårdsinsatser inte blivit bättre. Vidare anförs följande:

Även med hänsyn till det som T anfört om att beteendet är att hänföra till en dysfunktionell familjesituation anser förvaltningsrätten att utredningen ger stöd för att hon genom ett socialt nedbrytande beteende utsätter sin hälsa och utveckling för en påtaglig risk att skadas.¹²⁰

¹²⁰ Mål 4, s. 5.

Motiveringsskyldighetens efterlevnad går att ifrågasätta i detta citat. Det framgår inte vilka handlingar eller påståenden i utredningen som rätten syftat till när de gjort sin bedömning och inte heller hur T avviker från samhällets grundläggande normer. Liknande brister finner man även i argumentationen om T:s neuropsykiatriska funktionsnedsättning där rätten ansåg att det “utifrån de handlingar som funnits i målet saknats tillräckligt stöd för att kunna hänföra hennes utagerande beteende till en sådan funktionsnedsättning”. Inte heller av denna motivering går det att följa rättens resonemang. Motiveringsskyldigheten kan alltså även i detta mål inte heller anses vara uppfylld.

6.7 Mål 5

6.7.1 Bakgrund

Förvaltningsrätten hade i Mål 5 att ta ställning till huruvida 16-åriga A hade ett socialt nedbrytande beteende och därför skulle beredas vård enligt LVU. Nämnden anförde att A länge hade haft en problematisk skolgång som framförallt uttryckte sig i koncentrationssvårigheter och bristande impuls kontroll. Han bedömdes även inte kunna uppnå kunskapskraven för årskurs 9 och hade vidare varit verbalt och fysiskt utagerande mot andra elever. Detta hade lett till att han blivit avstängd från två skolor. A hade också en neuropsykiatrisk diagnos, men ville inte medicineras för denna.

Utöver problemen kopplade till skolan framkom det i utredningen att A efter skoltid ofta vistats i ett förortscentrum tillsammans med ungdomar som varit välkända av polisen och att han månaden innan omhändertagandet anhållits av polis på grund av “mycket allvarlig brottslighet”.

6.7.2 Bedömningen av det socialt nedbrytande beteendet

Avseende det socialt nedbrytande beteendet anförde förvaltningsrätten att A avviker från samhällets grundläggande normer genom att han vistats i skadliga

miljöer, inte skött sin skolgång, haft utagerande beteende samt misstänkts för allvarlig brottslighet. A:s koncentrationssvårigheter och bristande impulskontroll togs också upp.

I rättens avgörande togs även A:s diagnos upp där följande sades:

I målet är det klarlagt att A har en neuropsykiatrisk grundproblematik. Hans socialt nedbrytande beteende får emellertid anses gå utöver vad som kan betraktas som symptom på denna problematik (jfr RÅ 2010 ref. 24).¹²¹

6.7.3 Undersökning av rättssäkerhetsaspekter i målet

Några av de omständigheter som togs upp i utredningen går att hänföra till även förarbetena, däribland A:s kriminalitet. Som nämnts kan en ung som begår brott, men inte i den graden att det betraktas som brottslig verksamhet, anses ha ett socialt nedbrytande beteende. Att hänföra ett socialt nedbrytande beteende till sådana omständigheter kan öka förutsebarheten samt likabehandlingen då rätten inte behövt göra egna bedömningar eftersom det rör sig om omständigheter som uttryckligen tagits upp i en traditionell rättskälla. Dock ska framhållas att det även förekommit brister i förutsebarhetshänseende. Detta eftersom övriga omständigheter som tagits upp i utredningen inte kan anses vara lika klara, bland annat omständigheten att han haft koncentrationssvårigheter och bristande impulskontroll.

I sin bedömning av det socialt nedbrytande beteendet tog rätten inledningsvis upp vad som framkommit av utredningen. Därefter anförde rätten att A:s beteende, *“mot bakgrund av vad som har kommit fram i målet”* utgjorde ett socialt nedbrytande beteende i LVU:s mening. Rätten pekade alltså inte heller i detta fall på vilka konkreta omständigheter som har beaktats eller hur dessa omständigheter avviker från samhällets grundläggande normer. Även motiveringen avseende A:s funktionsnedsättning var bristande då rätten endast anført att hans socialt nedbrytande beteende fick *“anses gå utöver vad som kunde betraktas som symptom på hans funktionsnedsättning”*. Inte av någon motivering står det klar vad som lett

¹²¹ Mål 5, s. 7.

till att rätten kommit fram till sin slutsats eller vilka avvägningar som gjorts. Detta får således anses utgöra en brist i motiveringsskyldigheten.

6.8 Mål 6-8

6.8.1 Bakgrund

I Mål 6 prövades huruvida K hade ett vårdbehov enligt 2–3 §§ LVU. K hade frivilligt placerats på ett HVB-hem på grund av våldsamma utbrott mot familjemedlemmar. Det framgick även i målet att hon hade svårigheter med känsloreglering, impulsivitet, uthållighet samt en begränsad empatiförmåga och hade därför svårt att förstå ett helhetsperspektiv.

Mål 7 hade nämnden i X kommun beslutat att omedelbart omhänderta J med stöd av 1–3 §§ LVU. Av målet framgick att J brukat alkohol och droger, var utåtagerande och våldsam, sökte sig till riskfyllda miljöer samt saknade en fungerande skolgång. J hade även avvikit från hennes frivilliga placering på ett jourhem samt misstänkts för stöld och misshandel. Nämnden ansåg även att J hade bristande konsekvenstänk och impuls kontroll samt svårigheter med att följa regler.

Mål 8 berörde E.H som under större delar av sitt liv mått dåligt. E.H hade även på senare tid försökt stilla sin smärta med narkotika. Det fanns då en oro kring att E.H i samband med att hon brukat narkotika utsatt sig själv för allvarliga risker genom att hamna i farliga miljöer. Det fanns uppgifter om att E.H åkt hem till okända män som hon träffat på nätet, vilka hon tagit emot pengar från samt att hon har blivit utsatt för övergrepp.

I samtliga fall fanns dessutom misstankar om att den unge som var föremål för vård hade en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.

6.8.2 Bedömningen av det socialt nedbrytande beteendet

I samtliga avgöranden ansågs de unga ha ett socialt nedbrytande beteende. I Mål 6 motiverades detta med hänsyn till K:s utåtagerande och hotfulla beteende som hade lett till stora konsekvenser för henne, bland annat att hon inte kunnat bo med sin familj. Rätten tog även upp att det förelåg misstanke om neuropsykiatrisk problematik. Förvaltningsrätten ansåg dock inte *“att sambandet mellan K:s beteende och hennes psykiatriska problematik var så entydigt att LVU inte kunde tillämpas.”*

I Mål 7 bedömdes J ha ett socialt nedbrytande beteende som hänfördes till att hon vistas i olämpliga miljöer och umgängen där det förekommit alkohol och droger, att hon hade misstänkts för brott samt att hon var utåtagerande och våldsam. Även J:s svårigheter att acceptera gränssättningar från vuxna och hennes bristande skolgång beaktades. Trots att det i målet fanns misstankar om att J hade en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning tog inte rätten ställning till om hennes beteende kunde anses vara symptom på J:s eventuella funktionshinder. Inte ens RÅ 2010 ref. 24 nämndes i rättens genomgång av rättsläget.

Även E.H bedömdes i Mål 8 ha ett socialt nedbrytande beteende samt ett missbruk av beroendeframkallande medel. Hennes sociala nedbrytande beteende hänförs till att hon utsatt sig för risker genom att söka sig till otrygga sammanhang i samband med att hon avvikit från behandlingshemmen, vilket visat på att E.H hade en dragning till destruktiva miljöer. Förvaltningsrätten ansåg även att det *saknats skäl att betrakta hennes beteende som symptom på en psykisk störning då hon inte har fått en sådan diagnos.*

6.8.3 Undersökning av rättssäkerhetsaspekter i målet

Avseende förutsebarheten i målen ska inledningsvis anföras att delar av de ungas beteende som legat till grund för rättens bedömning framgår av praxis och förarbeten. Det rör sig bland annat om narkotikabruk som inte ansetts utgöra *“missbruk av beroendeframkallande medel”* enligt lydelsen i LVU samt vistelse i farliga miljöer där det förekommit narkotika. Dessa beteenden exemplifieras

direkt i förarbetena till LVU, vilket kan anses innebära viss förutsebarhet eftersom beteendena förväntas omfattas av rekvisitet "socialt nedbrytande beteende"

Vidare kan likabehandlingen i samtliga tre mål angripas. Domstolarna har gjort olika bedömningar av vilken betydelse misstankar om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar ska tillmätas. I Mål 6 förs ett kort resonemang som tyder på att funktionsnedsättningen till viss del har beaktats. I övriga fall förs inga resonemang kring funktionsnedsättningarnas samband till de ungas beteende mer än att rätten i Mål 8 konstaterar att det saknas en diagnos och således anledning att pröva sambandet. Detta kan innebära att lika fall (misstankar om funktionsnedsättningar) behandlas olika. De olika bedömningarna innebär vidare en minskad förutsebarhet då det på förhand inte går att veta om domstolen kommer att uppmärksamma misstankarna om en funktionsnedsättning eller inte. Det kan mot detta anföras att de olika målen består av olika omständigheter där den unges beteende i Mål 6 legat närmre symptom på neuropsykiatriska funktionsnedsättningar än vad beteendet i målen 7–8 gjort, vilket möjligen kan ha påverkat argumentationerna.

Även efterlevnaden av motiveringsskyldigheten kan här angripas. I Mål 6 förekommer ett kort resonemang om att sambandet mellan K:s beteende och hennes psykiatriska problematik. Rätten beskriver varken hur sambandet inte är entydigt eller vilka omständigheter som legat till grund för denna bedömning. Det blir således svårt att kontrollera riktigheten i denna motivering. Värt att ta i beaktning är även att K:s beteende till stora delar stämt överens med de symptom av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som beskrivs under kap. 3 och att det troligen funnits anledning till att noggrannare överväga sambandet mellan beteendet och hennes psykiatriska problematik. I Mål 7 görs inget ställningstagande om J:s psykiatriska problematik överhuvudtaget trots att det i målet framkommit att J bedömts vara i behov av en utredning som kartlägger hennes problematik. I varken Mål 6 eller 7 kan således motiveringsskyldigheten inte heller anses vara uppfylld.

I motiveringen till E:H:s socialt nedbrytande beteende framgår att hennes upprepade avvikelser samt de risker som kommit med det utgör en dragning till

destruktiva miljöer. Denna bedömning kan således hänföras till RÅ 2000 ref. 33 där domstolen använt samma ordval vid bedömningen av den unges socialt nedbrytande beteende. Det går således att följa hur domstolen kommit fram till att E.H har ett sådant beteende, något visar på att motiveringskyldigheten i denna del till viss del kan anses vara uppfylld.

6.9 Mål 9-10

6.9.1 Bakgrund

I *Mål 9* hade förvaltningsrätten att ta ställning till om K.G kunde omhändertas med stöd av 3 § LVU på grund av sitt socialt nedbrytande beteende samt missbruk av beroendeframkallande medel. Socialnämnden anförde att K.G senaste året helt slutat gå i skolan samt misstänkts för ett antal brott, däribland narkotikabrott för eget bruk. K.G beskrevs vidare som aggressiv och hade vid flera tillfällen avvikit hemifrån under sena nätter. K.G hade även diagnostiserats med en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.

Mål 10 berör däremot J.E som blev omhändertagen med stöd av 6 § LVU. Nämnden i hennes kommun anförde att hon skulle beredas vård på grund av att hon hade ett socialt nedbrytande beteende. Nämnden anförde bland annat att J.E utsatte sig för risker genom att bland annat vara ute sent på kvällar och vistas på platser där det förekommit narkotikahandel. Hon hade även vid flera tillfällen påträffats alkoholpåverkad, varit allmänt utagerande samt rymt både hemifrån och från en HVB-placering. J.E hade diagnostiserats med ADHD och det förelåg därutöver misstankar om ytterligare neuropsykiatrisk problematik som behövde utredas.

6.9.2 Bedömningen av det socialt nedbrytande beteendet

I *Mål 9* ansågs K.G ha ett missbruk av beroendeframkallande medel samt ett destruktivt leverne som utgör flera allvarliga riskfaktorer, bland annat att han haft svårt att acceptera vägledning och gränssättning, haft ett utåtagerande beteende,

hög frånvaro från skolan samt misstänkts för flera brott. Det faktum att han hade en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning ansågs göra honom särskilt sårbar och därmed i ett stort behov av förändring i livssituationen.

Även J.E bedömdes ha ett socialt nedbrytande beteende med anledning av att hon vistats i miljöer där det förekommit narkotikahandel, vid upprepade tillfällen konsumerat alkohol, haft ett utåtagerande beteende samt saknat en fungerande skolgång. Rätten ansåg vidare att hennes beteende, *med hänsyn till utredningen i målet, inte kunde betraktas som symtom på hennes neuropsykiatriska diagnos* och att hon således hade ett socialt nedbrytande beteende enligt 3 § LVU.

6.9.3 Undersökning av rättssäkerhetsaspekter i målet

I de båda fallen har problem i den unges skolgång tagits upp för att motivera att det föreligger ett socialt nedbrytande beteende. Detta är som nämnt en omständighet som inte förekommer av praxis eller förarbeten, något som kan påverka förutsebarheten för den enskilde. I Mål 9 bedömdes K.G på grund av sin neuropsykiatriska funktionsnedsättning vara särskilt sårbar, vilket enligt rätten tala för att han haft ett vårdbehov. Inte heller denna omständighet framgår av de traditionella rättskällorna, vilket kan innebära ytterligare brister i förutsebarheten. I målen tas dock även beteenden upp som nämnts i förarbeten, däribland vistelse i knarkkvart (Mål 10) samt upprepad brottslighet som inte uppfyller kraven för att anses utgöra brottslig verksamhet (Mål 9). Detta kan innebära viss förutsebarhet för de unga som på förhand kunnat veta att delar av deras beteende omfattas av rekvisitet. Likt övriga fall kan även rättens kompetens i de medicinska bedömningarna här angripas, detta innebär vidare brister i såväl likabehandlingen som förutsebarheten.

Motiveringsskyldigheten kan i de båda målen framförallt angripas i de delar som avser de ungas psykiatriska problematik. I Mål 9 görs ingen motivering alls, däremot används K.G:s funktionsnedsättning för att visa på att han är i behov av vård, vilket visar på att den troligen varit av viss intensitet och att det då funnits anledning att föra någon motivering om funktionsnedsättningens påverkan på

beteendet. Inte heller i Mål 10 framgår särskilt tydligt hur rätten kommit fram till sin slutsats mer än att det med hänsyn till utredningen inte kunde anses betraktas som symptom. Motiveringsskyldigheten brister därigenom i stora delar i de båda motiveringarna som förs, framförallt med anledning av att det inte går att ta del av rättens avvägningar samt kontrollera riktigheten i dessa.

6.10 Sammanfattning

Den empiriska undersökning som gjorts visar på att det i samtliga fall gått att identifiera brister i förutsebarheten, likabehandlingen och motiveringsskyldigheten.

Inledningsvis ska nämnas att bristande skolgång samt ett utagerande och/eller aggressivt beteende har varit de mest förekommande omständigheterna som domstolarna knutit till rekvisitet "socialt nedbrytande beteende". Detta är vidare även omständigheter som kan anses ha ett samband med just neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.¹²²

I nio av tio mål har beteenden som inte nämnts i praxis eller förarbeten hänförs till den unges sociala nedbrytande beteende. Dessa beteenden framgår inte alltid som klara fall av socialt nedbrytande beteende, det kan således anses finnas skäl att ifrågasätta om dessa beteenden verkligen kunnat förutses falla under rekvisitet. Att det inte står klart att det bör falla under rekvisitet talar vidare för att det finns en risk för att beteendena inte alltid ses som ett socialt nedbrytande beteende, vilket även kan påverka likabehandlingen.

Undersökningen har även visat på bristande motiveringar, framförallt avseende sambandet mellan den psykiatriska problematiken och den unges beteende. Mål 4–6 samt 10 visar på hur rätten framfört en formulering som framstår som en motivering, de har dock i sak inte tillfört något konkret som indikerat på vad som beaktats vid rättens ställningstagande. Detta kan vara särskilt problematiskt då det i många fall funnits starka samband mellan den unges beteende och dennes

¹²² Se kap. 3.

eventuella funktionsnedsättning, exempelvis i Mål 4. En tydlig motivering hade i detta hänseende bidragit till en ökad förståelse till rättens slutsats, något som hade kunnat anses vara särskilt angeläget med hänsyn till att rätten i regel inte besitter särskild kunskap i dessa frågor.

7 Analys

I tidigare kapitel har rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" undersökts utifrån de traditionella rättskällorna vilket följts av en empirisk undersökning av underrättsdomar där rekvisitet tillämpats. Denna analys avser att följa uppsatsens tidigare disposition och således besvara frågeställningarna utifrån den ordning de är uppställda i delkapitel 1.2. Av strukturella och pedagogiska skäl har varje frågeställning delats upp i ett delkapitel där de besvaras baserat på vad som framkommit av arbetets tidigare delar vilket sedermera följs av en sammanfattning med kortare reflektioner.

7.1 Vad innebär rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" i 3 § LVU?

För att kunna omhänderta barn och ungdomar med stöd av LVU måste några omständigheter vara för handen. Det ska bland annat röra sig om brister i hemmiljön eller i det egna beteendet och bristerna ska innebära en påtaglig risk för att den unge kommer till skada. Vidare kan inte vård beredas om det föreligger ett samtycke som är allvarligt menat. Detta innebär att LVU är sekundärt till frivilliga insatser och först blir aktuellt när dessa inte kan komma till stånd. Slutligen ska även beslut enligt lagen motiveras utifrån den unges bästa.

I 3 § LVU regleras de så kallade beteendefallen, vilka utgörs av missbruk, brottslig verksamhet och socialt nedbrytande beteende. Till skillnad från de två förstnämnda kan begreppet "socialt nedbrytande beteende" i vissa hänseenden uppfattas som vagt utformat. Detta kan i sin tur medföra svårigheter att enbart genom lagtexten utläsa dess exakta innebörd. Av 3 § framgår att det rör sig om ett "annat socialt nedbrytande beteende", vilket kan uppfattas som att rekvisitet är sekundärt till övriga beteendefall. Under begreppet faller därigenom alla de beteenden som inte faller under rekvisiten missbruk eller brottslig verksamhet, men som skulle kunna jämföras med dessa beteenden. För att närmare förstå dess

exakta innebörd och vilka beteenden och handlingar som enligt gällande rätt innefattas i rekvisitet, krävs vägledning i övriga traditionella rättskällor.

Viss vägledning ges av förarbetena till lagen. Där framgår att ett socialt nedbrytande beteende är ett beteende som avviker från samhällets grundläggande normer. Formuleringen innebär inte nödvändigtvis att situationen blir klarare då denna, i likhet med rekvisitet, ger utrymme för egna tolkningar. Dock framgår vissa typsituationer som exemplifieras av lagstiftaren. Det rör sig bland annat om situationer som uppträddande i sexklubb, enstaka brott utan att det ska röra sig om en brottslig verksamhet samt vistelse i missbruksmiljöer.

Det finns ett begränsat utbud av vägledande avgöranden från HFD. I RÅ 2000 ref. 33 valde domstolen att göra en utvidgning av begreppet, vilket kom att innebära att andra omständigheter än de som tas upp i förarbetena kan föranleda vård enligt LVU. Uppräkningen i förarbetena bör således inte ses som uttömmande. I senare rättsfall har dock HFD valt en mer restriktiv tolkning av begreppet. I såväl RÅ 2010 ref. 24 samt RegR 8480–2008 förs en nästintill identisk argumentation i de båda domskälen. I de båda fallen hade de unga neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som de ansåg låg till grund för deras beteende. HFD hävda i de båda fallen att de ungas beteende utgjorde symptom på deras funktionsnedsättning. Att besluta om ett omhändertagande enligt LVU med hänvisning till ett socialt nedbrytande beteende skulle därigenom innebära att själva funktionsnedsättningen i realiteten skulle ligga till grund för LVU, något som rätten inte ansåg vara avsikt med lagen. Troligen omfattas enbart fastställda diagnoser av denna praxis, eftersom HFD i RÅ 2000 ref. 33 inte valde att beakta den unges invändningar om att han eventuellt hade psykiska funktionshinder.

Det framgår av propositionen till dagens LVU att det kan finnas skäl att ingripa med ett LVU-omhändertagande avseende unga som till följd av en psykisk störning missbrukar, begår brott eller har ett annat socialt nedbrytande beteende. Enbart förekomsten av sådan psykiatrisk problematik kan däremot inte anses utgöra ett socialt nedbrytande beteende. Det är således inte orsaken till den unges beteende, utan beteendet i sig som avses av propositionen. Enligt nyssnämnda

rättsfall från HFD krävs dock att beteendet som den unge uppvisar inte är att betrakta som symptom på dennes störning. Praxis och motivuttalanden skiljer sig således i detta hänseende då praxis medfört ytterligare begränsningar i möjligheten att omhänderta unga med psykiatriska problem. Denna mer snäva tolkning av rätten har både välkomnats och kritiserats från olika håll då vissa hävdar att den försvårar nödvändig vård för en grupp av unga som betraktas vara särskilt utsatta. Samtidigt hävdas från andra håll att HFD genom sina ställningstaganden i rättsfallet följt allmänna rekommendationer för hur samhället bör förhålla sig till gruppen.

Även i två senare avgöranden från 2015 gjordes av HFD snävare tolkningar av vad som ska anses falla under rekvisitetet ”annat socialt nedbrytande beteende”. I de båda målen ansåg rätten att tillämpningen av rekvisitetet inte fick sträckas utöver vad en rimlig tolkning av ordalydelsen av paragrafen kunde anses innefatta, detta med anledning av LVU:s ingripande karaktär som tvångslag. Denna snävare tolkning uppfattas som ett ökat hänsynstagande till förutsebarhet för den enskilde och därmed ett större närmande till formell rättssäkerhet.

Utvecklingen i HFD kan ses som ett ställningstagande mot alltför långtgående tolkningar av lagens ordalydelse, något som kan anses ha förekommit av HFD:s två avgöranden från 2015 samt RÅ 2010 ref. 24. Det går dock inte att undgå att rekvisitetet varit avsedd att omfatta farliga situationer och inte vara stängd till att enbart omfatta ett visst antal specifikt formulerade situationer. Det kan därför antas att rekvisitetet än idag kan tillämpas på andra situationer som ännu inte tagits upp i förarbeten och praxis, dock inom ramen för vad som kan anses vara rimligt i förhållande till dess ordalydelse.

7.2 Hur har rekvisitet tillämpats i mål där den unge har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning?

Denna frågeställning besvaras framförallt med stöd av vad som framkommit av empiriska undersökningarna där 74 mål från underrätter har undersökts. Domarna

är till stora delar lika varandra då de följer en liknande struktur och där rätten tar ställning till samma fråga: om den unge har ett socialt nedbrytande beteende? I samtliga domar har det förelegat antingen misstankar om eller fastställda diagnoser avseende en eller flera neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. I 37 avgöranden har det funnits någon form av motivering om huruvida den unges beteende är att betrakta som symptom av dennes eventuella neuropsykiatriska funktionsnedsättningar eller inte.

Överlag kan konstateras att målens domskäl är likartat utformade i sin argumentation. De inleds med en genomgång av rättsläget och tillämpliga bestämmelser för att sedan gå in på vad som framkommit i målet. Därefter tas de delarna i den unges beteende upp som anses utgöra ett socialt nedbrytande beteende. Vidare görs även en bedömning av huruvida den unges beteende är att anse som symptom på dennes konstaterade eller eventuella neuropsykiatriska funktionsnedsättning.

Utagerande beteende och bristande skolgång har varit återkommande beteenden som förvaltningsrätterna hänvisat till. I samtliga mål där skolgången nämndes, förutom i Mål 3, ansågs en bristande skolgång tala för att den unge hade ett socialt nedbrytande beteende. Även ett utagerande beteende och/eller våldsamt beteende var en vanligt förekommande omständighet som domstolarna i nio av tio fall hänvisa till för att motivera att den unge hade ett socialt nedbrytande beteende. Vidare har även omständigheter som att den unge brukat narkotika, vistas i miljöer där narkotikahandel förekommit samt begått brott i fem mål tagits upp.

Mål 3 sticker ut särskild bland målen då domstolen i detta mål avslog nämndens ansökan om vård. I detta mål talade även en bristande utredning till den unges fördel och kom att innebära ett ifrågasättande av nämndens utredning. I bland annat Mål 1 gjordes motsatt bedömning. Det ska även framhållas att ett läkarutlåtande presenterats i Mål 3, som rätten särskilt haft som vägledning till sin bedömning, något som inte gjordes i övriga mål. Detta läkarutlåtande har bestått av både fakta om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och information om hur funktionsnedsättningarna uttryckte sig hos N. Detta har medfört ett ökat

tillskott av information som rätten kunnat tillgodogöra sig på. I övriga fall har det inte framkommit i domen om det funnits ett sådant intyg som rätten kunnat ta hänsyn till. Det är därför svårt att komma till en konkret slutsats om det verkligen rört sig om inkonsekvent rättstillämpning eller om domstolarna helt enkelt haft olika omständigheter att ta ställning till och därför kommit fram till olika domslut.

Trots att senare praxis från HFD pekar på att rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" ska ha en restriktiv tolkning har ansökan om LVU i endast ett av avgörandena som presenterats i denna uppsats lett till avslag. Domstolarna gör i övriga fall bedömningen att den unge har ett socialt nedbrytande beteende trots att många delar av den unges beteende helt eller till stor del möjligen hade kunnat förklaras att det utgör symptom på dennes psykiatriska problematik. Utagerande beteendet samt bristande impuls kontroll kan vara exempel på sådana omständigheter.

Ett återkommande mönster i domstolarnas argumentation har varit vaga motiveringar avseende sambandet mellan den unges neuropsykiatriska funktionsnedsättning samt dennes socialt nedbrytande beteende. Motiveringarna har i de flesta fall bestått av resonemang som i sak inte tillför något konkret och pekar inte heller på de förhållanden som legat till grund för ställningstagandena. Dessa motiveringar består av vaga formuleringar som "mot bakgrund av omständigheterna i målet" och "med hänsyn till vad som framgått i målet".

Det kan därför sammantaget sägas att tillämpningen av rekvisitet i förvaltningsrätter i mål där den unge haft eller misstänkts ha haft en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning till stora delar bestått av extensiva tolkningar av rekvisitet. Återkommande omständigheter har varit en bristande skolgång samt utagerande och våldsamt beteende mot omgivningen, något som även är kända symptom på funktionsnedsättningar som exempelvis ADHD. Trots att det funnits anledning till att motivera sambandet mellan beteendet och funktionsnedsättningarna har detta inte gjorts på ett ändamålsenligt sätt. Vidare har det även förekommit vissa olikheter i tillämpningen av rekvisitet, något som framgått av rättens avgörande i Mål 3 sett till övriga mål.

7.3 Hur förhåller sig gällande rätt samt tillämpningen i praktiken till rättssäkerhetens krav på förutsebarhet, likabehandling och motiveringsskyldighet?

Som i det tidigare framgått är rättssäkerhet ett begrepp som inte lätt låter sig definieras. I detta arbete har jag valt att definiera begreppet utifrån en mer formell tolkning av begreppet. I det följande har gällande rätt och resultatet från empiriska undersökningen satts i förhållande till rättssäkerhet.

7.3.1 Förutsebarhet

Ur formell rättssäkerhetssynpunkt kan kritik framföras mot rekvisitets utformning. Rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" kan framstå som vagt och alltför öppet formulerad på grund av dess mångtydiga betydelse, vilket innebär att en rad olika beteenden kan tänkas innefattas av uttrycket. Av RÅ 2000 ref. 33 fastslogs dessutom att rekvisitet omfattar fler situationer än de som framgår av förarbetena. Denna öppna reglering medför att det inte klart framgår vilka beteenden som omfattas av rekvisitet, vilket leder till svårigheter för individer att förutse tillämpningen av rekvisitet.

Vagheten kan även anses ha inneburit en bredare tillämpning än vad som varit lagstiftarens avsikt. Rekvisitets utformning har därutöver möjliggjort att beteenden som inte kunnat förutses vid lagens tillkomst, såsom dataspelning och viss aktivitet på sociala medier, kan omfattas av bestämmelsen. Då det inte framkommer några uttalanden i förarbetena kring dessa nya beteenden föreligger viss osäkerhet i hur rätten kan komma att tolka detta. Även detta innebär en minskad förutsebarhet för enskilda, vilket även framgått av den empiriska undersökning som genomförts. Undersökningen har visat på att rekvisitet socialt nedbrytande beteende tillämpats på beteenden som inte klart kan anses bryta mot samhällets grundläggande normer som exempelvis icke-fungerande skolgång eller

svårigheter att acceptera gränssättningar från vuxna.¹²³ Dessa beteenden kan visserligen inte anses vara normen för unga. Det finns dock anledning att ifrågasätta huruvida de verkligen kan anses avvika från *grundläggande* normer i samhället, särskilt med beaktande av att en bristande skolgång tillsammans med en rad andra omständigheter i HFD 2015 ref. 42 inte ansågs utgöra ett socialt nedbrytande beteende. Av förvaltningsrätternas motivering framgår inte heller någon närmare förklaring till deras ställningstaganden.

Värt att nämna är även att senare avgöranden från HFD talar för att LVU ska tolkas restriktivt. HFD tycks alltså ha en mer restriktiv syn på vad som kan antas utgöra ett socialt nedbrytande beteende. I fyra av fem fall har en restriktiv tolkning av rekvisitet gjorts och kommit till slutsatsen att den unge inte har ett socialt nedbrytande beteende. Detta kan sättas i förhållande till de 70 av 74 avgöranden som granskats på förvaltningsrättslig nivå samt de nio av tio avgöranden som presenterats under kapitel 6. Att då tillskriva unga ett socialt nedbrytande beteende på grund av omständigheter som en bristande skolgång kan således anses gå utöver vad som framgått av HFD:s praxis och lagens förarbeten, vilket medför ytterligare brister i förutsebarheten för individer. Det visar även tydligt hur samma omständighet (en bristande skolgång) bedömts olika hos domstolarna och således även påverkat likabehandlingen i negativ riktning.

7.3.2 *Likabehandling*

Som ovan konstaterats kan det inte anses stå klart vilka beteenden som omfattas av rekvisitetet "annat socialt nedbrytande beteende". En vag utformning av lagen kan leda till brister i likabehandlingen då ett visst beteende hos en domargrupp kan anses vara socialt nedbrytande medan en annan domargrupp har motsatt uppfattning. Samma beteende hos två personer kan således leda till olika utfall.

Det ska även framhållas att sammansättningen i förvaltningsrätterna som ovan nämnts består av en juristdomare och tre nämndemän samt att dessa inte omfattas av krav på särskilda kunskaper om barn och neuropsykiatriska

¹²³ Mål 7 och 9.

funktionsnedsättningar. Ändå förväntas rätten ta ställning till om ett visst beteende utgör symptom på sådana funktionsnedsättningar eller inte. Som Kaldal nämner är detta ett komplext område som inte kan bedömas med allmänna kunskaper. Eftersom allmänna kunskaper på området kan variera finns en risk för felaktiga bedömningar avseende den neuropsykiatriska problematiken. Vidare kan de varierande förkunskaperna utmynna i att rättstillämpningen varierar beroende på vilka som dömer i målet och deras bild av hur en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning bör te sig. Att ge utrymme för en sådan rättstillämpning blir slumpmässig och därmed svåröverblickbar för den enskilde då denne inte på förhand kan veta hur väl rätten är insatt i neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, något som är till nackdel för förutsebarheten i målet. Varierande kunskaper kan även påverka kravet på likabehandling. Vad som av en viss sammansättning av personer kan anses utgöra symptom på en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning kan skilja sig från vad en annan sammansättning anser. Detta kan då öka risken för att fall med liknande omständigheter och sakförhållanden bedöms olika beroende på om beteendet som uppvisas anses bero på en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning eller inte. I detta hänseende föreligger således brister i relation till både likabehandling och förutsebarhet.

Att inhämta yttranden från sakkunniga hade möjligen kunnat avhjälpa dessa brister då rätten får ta del av kunskaper som kan användas vid bedömningarna av de ungas beteende och huruvida de går att hänföra till dennes neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Av Mål 3 framgår tydligt att rätten, genom att ha tagit del av ett läkarintyg, har kunnat ta ställning till att den unges beteende utgjorde symptom på hennes funktionsnedsättning. I målet rörde det sig dock inte om ett begärt yttrande från sakkunnig, utan ett intyg som åberopats av parterna. Avgörandet visar alltså på att ökade kunskaper om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar i detta fall innebar ett ökat medvetande om den unges ställning, vilket även ledde till att den unge inte ansågs kunna beredas vård. I övriga avgöranden som undersökts framgick inte att liknande handlingar åberopats. I vederbörande mål har domstolarna vidare ansett att den unges beteende inte varit symptom på dennes fastställda eller misstänkta

funktionsnedsättning. Anmärkningsvärt i detta hänseende är att domstolarna i åtta av nio fall¹²⁴ hänfört vanligt förekommande symptom för neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (bland annat utagerande beteende) till den unges sociala nedbrytande beteende. Vidare har domstolarna inte i något av de fall där missbruk förekommit fört ett resonemang kring dess eventuella samband med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

I detta avseende ska även nämnas att misstänkta diagnoser troligen inte omfattas av HFD:s praxis från RÅ 2010 ref. 24, vilket kan anses framgå av HFD 2000 ref. 33 där rätten inte fäste någon vikt vid den unges invändning om att han trots sig ha en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning som kunnat ligga till grund för hans beteende. Detta kan i sin tur medföra att två unga med samma beteende kan få olika domar om den ena har en fastställd diagnos och den andre har en funktionsnedsättning som ännu inte har diagnostiserats. Detta leder till att lika fall får olika utfall, vilket är till nackdel för likabehandlingen. Att icke-diagnostiserade barn inte omfattas av regleringen kan även innebära ett minskat incitament till att utreda diagnoser, vilket leder till att unga inte får den behandling de egentligen behöver.

Därutöver ska även nämnas att det på senare tid uppmärksammats att utlåtanden från bland annat BUP och socialnämnden i vissa fall utformats på ett sådant sätt att de ungas neuropsykiatriska funktionsnedsättning tonats ner i syfte att inte låta funktionsnedsättningarna utgöra ett hinder för LVU. Även detta kan anses påverka likabehandlingen eftersom det leder till att rätten då har att fatta beslut på omständigheter som inte stämmer överens med verkliga förhållanden. Detta kan leda till att rätten avslår en ansökan om vård i ett mål där diagnosen i utredningen inte tonats ner och fattar ett beslut om vård i ett mål där diagnosen har tonats ner, trots att målen avser samma sakförhållanden. Ytterligare brister i likabehandlingen har även identifierats i domstolarnas syn på hur ett avgörande ska förhålla sig till en bristande utredning avseende den unges psykiatriska problematik. Detta blir särskilt tydligt när Mål 1 och 3 ställs mot varandra.

¹²⁴ Mål 1, 2, 4, 5, 6, 7, 9 och 10.

7.3.3 *Motiveringsskyldighet*

Förvaltningsdomstolar har en skyldighet att motivera sina domslut, vilket framgår av 30 § andra stycket FPL. Detta innebär att det klart måste framgå varför den unge bedömts ha ett socialt nedbrytande beteende samt, i fall då det finns en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning med i bilden, även motivera varför den unges beteende inte kan ses som symptom på funktionsnedsättningen, för att kunna bereda honom eller henne vård enligt rekvisitet "annat socialt nedbrytande beteende" i 3 § LVU.

Av den empiriska undersökningen framgår däremot att motiveringarna avseende bedömningarna av huruvida den unges beteende går att hänföra till psykiatrisk problematik har varierat. I endast tre mål (Mål 1–3) förs motiveringar där det framgår vilka omständigheter och överväganden som legat till grund för rättsens slutsats. Även om slutsatserna i målet inte nödvändigtvis varit korrekta ur ett medicinskt perspektiv finns en möjlighet att överklaga domslutet och då kunna peka på konkreta omständigheter som i domskälen framförts. Motiveringarna i mål 1–3 kan på så vis anses underlätta ett överklagande och blir därmed en möjlighet för den unga att tillvarata sina rättigheter. I resterande sju mål saknades motivering alternativt var motiveringen vag gällande vad som legat till grund för rättsens ställningstagande avseende sambandet mellan den unges beteende och dennes funktionsnedsättning. Med vaga motiveringar avses, som nämnts, formuleringar såsom "med hänsyn till vad som framkommit i målet" eller "sambandet är inte så entydigt att LVU inte kan tillämpas. "Liknande uppdelning finner man även i de totalt 74 avgörandena som jag undersökt där 29 avgöranden bestått av sådana bristfälliga motiveringar och 37 avgöranden av ingen motivering alls avseende just sambandet mellan den unges psykiatriska problematik och dennes beteende. Detta innebär alltså att det förts en motivering som hänvisat till konkreta omständigheter i endast 8 av 74 avgöranden. Detta kan tala för att det föreligger brister i rättssäkerheten eftersom den unge som är föremål för LVU inte kan få inblick i varför hans eller hennes beteende inte ansetts ha ett samband med dennes funktionsnedsättning. Detta föranleder som nämnt svårigheter i att

kontrollera huruvida en korrekt bedömning gjorts, vilket i sin tur gör det svårare att identifiera förekomsten av eventuellt godtycke i bedömningarna.

Liknande brister i motiveringsskyldigheten har framgått av bedömningen i vad som ska anses utgöra ett socialt nedbrytande beteende i den unges beteende. Att rekvisitet ”annat socialt nedbrytande beteende” är vagt utformat och därmed möjliggör en utvidgad tillämpning kan anses öka kravet på motiveringskyldigheten som domstolarna omfattas av. Kravet på utförliga motiveringar i domskälen blir särskilt viktiga i detta hänseende eftersom den tydliggör för den unge vad i dennes beteende som ansetts falla under rekvisitetet och hur detta beteende är avvikande, något som kan underlätta identifieringen av eventuellt godtycke i domen. I de undersökta fallen framgår däremot inte sådana tydliga motiveringar. Av motiveringarna har det i regel framgått vilka delar i beteendet som knutits till rekvisitetet. Motiveringar som tar sikte på hur beteendet är socialt nedbrytande har dock inte förekommit i samma utsträckning. Sådana motiveringar hade kunnat underlätta förståelsen av domstolarnas slutsatser, framförallt i de mål rätten hänvisat till sakförhållanden som inte tydligt bryter mot samhällets grundläggande normer, exempelvis som att hoppa av sina gymnasiestudier (jfr. Mål 1).

Den bristande kompetensen som berörts under 7.3.2 kan även antas påverkat domstolarnas motiveringar i negativ riktning när gäller bedömningarna avseende sambandet mellan den unges beteende och dennes funktionsnedsättning. Om domstolarna inte vetat vad som kan betraktas som symtom på neuropsykiatriska funktionsnedsättningar eller inte velat ta ställning till frågan kan vaga eller uteblivna motiveringar användas för att kamouflera okunskap. Av vad som framgått av den empiriska undersökningen går det således att ifrågasätta om domstolarna gjort korrekta bedömningar av den unges beteende samt beteendes eventuella samband till neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

8 Sammanfattning och avslutande reflektioner

Genom att granska den historiska utvecklingen av den sociala tvångsvården av barn får man en bild av hur man genom lagstiftning sökt tillgodose kravet på rättssäkerhet samt att en ökad medvetenhet om barnets intressen fått genomslag i lagstiftningens utformning. Rättssäkerhetsaspekter och idén att samhället har en skyldighet att hjälpa barn med vårdbehov har varit ledande för utvecklingen, vilket blev särskilt framträdande i samband med ikraftträdandet av 1980års LVU.

Viktigt att lyfta fram i detta sammanhang är att LVU är en skyddslagstiftning som syftar till att tillgodose ungas vårdbehov. Lagen finns till för att möjliggöra ett ingripande från det allmännas sida när den unge riskerar att komma till skada, antingen på grund av förhållandena i hemmet eller dennes egna beteende. Dock innebär lagen fortfarande ingripande åtgärder i den privata sfären, vilket föranleder ett ökat krav på hänsynstagande till rättssäkerhetsaspekter som individens fri- och rättigheter. Det är alltså primärt två motstridiga intressen som står mot varandra vid tillämpning av LVU. Där ställs den unges hälsa och utveckling mot dennes fri- och rättigheter.

Detta arbete har inledningsvis gått ut på att, genom en rättsdogmatisk metod, försöka fastställa innebörden av rekvisitetet "annat socialt nedbrytande beteende" i 3 § LVU. Att ge en uttömmande uppräkningslista av vad rekvisitetet innefattar har inte visat sig vara en möjlig uppgift, inte minst med anledning av begreppets vaghet som även ger upphov till viss problematik. Av förarbeten framgår att beteendet ska avvika från samhällets grundläggande normer, ett uttalande som inte nödvändigtvis inneburit ett förtydligande. Rekvisitetets otydlighet har vidare inneburit viss osäkerhet i hur rekvisitetet ska tillämpas avseende omständigheter som varken tas upp i praxis eller förarbeten. Detta har i sin tur inneburit svårigheter för den enskilde att på förhand veta huruvida dennes beteende kan omfattas av rekvisitetet eller inte, något som kan betraktas som en brist utifrån ett formellt rättssäkerhetsperspektiv. Att de traditionella rättskällorna heller inte uttömmande talar om vilka beteenden som omfattas av rekvisitetet kan leda till en

bristande likabehandling eftersom olika bedömningar kan göras av olika domstolar.

Uppsatsen har därutöver bestått av en empirisk undersökning. Av denna har det framgått att det föreligger viss osäkerhet i förvaltningsrätternas rättstillämpning, där rekvisitet tillämpats på beteenden som varken framgår av förarbeten eller praxis. Vidare har undersökningen också visat på att det finns osäkerheter vid bedömningen av om de ungas neuropsykiatriska funktionsnedsättningar påverkar deras beteende. Den största brist som kan lyftas i detta hänseende är att kunskaperna i ämnet neuropsykiatriska funktionsnedsättningar kan variera då rätten som dömer i sådana mål inte omfattas av kunskapskrav i området. De har då att ta ställning till komplicerade frågor som vanligen ska göras av utbildade psykiatriker. Avsaknaden av sådana kompetenser har lett till bristfälliga motiveringar i domskälen vid ställningstagande av vad som utgör symptom på en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Då förkunskaperna kan variera kan detta leda till olika slutsatser vilket i sin tur innebär brister i såväl förutsebarheten samt likabehandlingen. Även motiveringsskyldigheten brister till stor del i detta avseende då rätten i bland annat i Mål 4–6 samt 10 använt sig av vaga motiveringar som inte uppfyller kraven på förvaltningsprocesslagens motiveringsskyldighet genom formuleringar som “med hänsyn till omständigheterna i målet” utan att konkret tala om vilka omständigheter som varit avgörande. Motiveringarna blir svåra att kontrollera och följa upp, vilket är till nackdel för den enskildes rättssäkerhet. Motiveringarna avseende den unges socialt nedbrytande beteende kan i detta hänseende framstå som tydligare då rätten ofta pekat på konkreta omständigheter som lett till att de kommit fram till att ett sådant beteende föreligger. Det ska dock framhållas att motiveringarna i detta fall inte klargör hur den unges beteende avviker från samhällets grundläggande normer, utan snarare ett konstaterande om att så görs. Det finns därför anledning till att även i dessa delar ifrågasätta motiveringsskyldighetens efterlevnad.

Sammantaget kan sägas att det finns brister i den formella rättssäkerheten sett till begreppen förutsebarhet, likabehandling och motiveringsskyldighet hänförliga

till rekvisitet “annat socialt nedbrytande beteende”. Dessa brister avser både gällande rätt och tillämpningen av rekvisitet i praktiken.

Bilaga A

Resultat av antal träffar för respektive sökord¹²⁵

Sökord:	Totalt	Stockholm	Jönköping	Luleå
<i>“Neuropsykiatrisk”</i>	50	30	15	5
<i>“ADHD”</i>	37	27	7	3
<i>“Autism”</i>	8	6	0	2
<i>“Autismspektrum- störning”</i>	2	2	0	0
<i>“Aspergers”</i>	1	1	0	0

¹²⁵ Till varje sökning har utöver de presenterade sökorden även begreppet “socialt nedbrytande beteende” tillkommit.

Bilaga B

Statisk avseende undersökta avgöranden

Status på neuropsykiatriska problematiken:	<i>Misstankar om NPF / Pågående utredning om NPF</i>	<i>Fastställd diagnos av NPF</i>
Totalt antal fall	25	49
Visat att ett socialt nedbrytande beteende enligt 3 § förelåg	24	46
Ej visat att ett socialt nedbrytande beteende enligt 3 § förelåg	1	3
Ingen argumentation om NPF under “skälen för avgörandet”	17	20
Vaga motiveringar avseende NPF under “skälen för avgörandet	6	23

Bilaga C

Förteckning över samtliga domar som granskats¹²⁶

Sökord "Neuropsykiatrisk"

Förvaltningsrätten i Luleå

Mål nr. 2566–20

Mål nr. 225–21

Mål nr. 566–21

Mål nr. 1074–21

Mål nr. 1320–21

Förvaltningsrätten i Jönköping

Mål nr. 6633–20

Mål nr. 499–21

Mål nr. 2473–21

Mål nr. 2480–21

Mål nr. 2959–21

Mål nr. 3274–21

Mål nr. 3531–21

Mål nr. 4187–21

Mål nr. 4614–21

Mål nr. 5327–21

Mål nr. 5970–21

Mål nr. 6089–21

Mål nr. 6215–21

Mål nr. 6494–21

Mål nr. 598–22

Förvaltningsrätten i Stockholm

Mål nr. 25060–20

Mål nr. 26032–20

Mål nr. 27019–20

Mål nr. 28211–20

Mål nr. 1931–21

Mål nr. 2880–21

Mål nr. 15092–21

Mål nr. 15614–21

Mål nr. 17516–21

Mål nr. 17741–21

Mål nr. 18065–21

Mål nr. 18075–21

Mål nr. 24058–21

Mål nr. 24313–21

Mål nr. 27094–21

Mål nr. 27963–21

¹²⁶ Avgöranden som framkommit under mer än ett sökord står enbart under ett av sökorden.

Mål nr. 28607–21
Mål nr. 29464–21
Mål nr. 31239–21
Mål nr. 31261–21
Mål nr. 32707–21
Mål nr. 33502–21
Mål nr. 33950–21
Mål nr. 35297–21
Mål nr. 35756–21
Mål nr 2550–22
Mål nr 2795–22
Mål nr 2977–22
Mål nr 3018–22
Mål nr 4054–22

Sökord "ADHD"

Förvaltningsrätten i Luleå

Mål nr 288–21
Mål nr 2552–20

Förvaltningsrätten i Jönköping

Mål nr 3780–21
Mål nr 3893–21
Mål nr 4943–21
Mål nr 6674–21

Förvaltningsrätten i Stockholm

Mål nr. 3616–21
Mål nr. 3850–21
Mål nr. 6854–21
Mål nr. 8219–21
Mål nr. 11797–21
Mål nr. 24652–21
Mål nr. 25504–21
Mål nr. 29041–21
Mål nr. 31961–21
Mål nr. 32896–21
Mål nr. 32972–21
Mål nr. 34104–21
Mål nr. 34152–21
Mål nr. 3919–22

Sökord "Autism"

Förvaltningsrätten i Luleå

Mål nr. 1266–21
Mål nr. 2162–21

Förvaltningsrätten i Stockholm

Mål nr. 2303–21

Mål nr. 4725–21
Mål nr. 21023–21
Mål nr. 3160–22

Sökord “Autismspektrumstörning”
Förvaltningsrätten i Stockholm
Mål nr. 2487–22

Sökord “Aspergers”
Förvaltningsrätten i Stockholm
Mål nr. 31239–21

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Propositioner

Prop. 1960:10 – *med förslag till lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdslag) m.m.*

Prop. 1979/80:1 – *Om socialtjänsten.*

Prop. 1989/90:28 – *Om vård i vissa fall av barn och ungdomar.*

Prop. 1998/99:3 – *Åtgärder mot dopning.*

Prop. 2002/03:53 – *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.*

Prop. 2016/17: 180 – *En modern och rättssäker förvaltning – ny förvaltningslag.*

Socialutskottets betänkanden

SoU 1979/80:44 – *Om socialtjänsten m.m.*

Utredningsbetänkanden

SOU 1999:97 – *Socialtjänst i utveckling.*

SOU 2000:77 – *Omhändertagen - Samhällets ansvar för utsatta barn och unga.*

SOU 2005:43 – *Vårdnad - Boende - Umgänge. Barnets bästa, föräldrars ansvar.*

SOU 2015:71 – *Barns och ungas rätt vid tvångsvård. Förslag till ny LVU.*

Litteratur

Alexius-Borgström, Katarina. "Rättsdogmatik" i *Juridik och rättsvetenskap i socialt arbete*. (red. Alexius Borgström, Katarina & Hollander, Anna), Studentlitteratur, Lund, 2009.

Alvehus, Johan. *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. Liber, Stockholm, 2019.

Clevesköld, Lars. Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga Om författningen. Karnov lagkommentar (JUNO) (Besökt 2022-03-01).

Essen, Ulrik von. *Förvaltningsprocesslagen* (1971:291). Norstedts Juridik lagkommentar. (JUNO) (Publicerad 2022-02-25).

Essen, Ulrik von; Bohlin, Alf; Warnling Conradson, Wiweka. *Förvaltningsrättens grunder*. Norstedts juridik, Stockholm, 2020.

Fridström Montoya, Therése. "Socialtjänst" i *Makt, myndighet, människa: en lärobok i speciell förvaltningsrätt*. (red. Lerwall, Lotta), Iustus förlag, Uppsala, 2020.

Gustafsson, Håkan. *Rättens polyvalens: en rättsvetenskaplig studie av sociala rättigheter och rättssäkerhet*. Diss. Göteborg: Univ., 2003.

Kaldal, Anna. *Parallella processer: en rättsvetenskaplig studie av riskbedömningar i vårdnads- och LVU-mål*. Jure Förlag, Diss. Stockholm: Stockholms universitet, Stockholm. 2010.

Kaldal, Anna. i "Skapar Högsta förvaltningsdomstolen ett nytt rekvisit i LVU som begränsar rätten för ungdomar med neuropsykiatriska diagnoser att vårdas med stöd av LVU 3 §" i *Rätt, social utsatthet och samhälleligt ansvar: festskrift till Anna Hollander*. Norstedts juridik, Stockholm, 2012.

Kleineman, Jan. "Rättsdogmatisk metod" i *Juridisk metodlära*. (red. Nääv, Maria & Zamboni, Mauro), Studentlitteratur, Lund, 2018.

Leviner, Pernilla. "Socialtjänstens ansvar för barn och unga" i *Juridik för socialt arbete*. (red. Fridström Montoya, Therése), Gleerups, Malmö, 2018.

Leviner, Pernilla; Lundström, Tommy (red.), *Tvångsvård av barn och unga: rättigheter, utmaningar och gränzoner*. Wolters Kluwer, Stockholm, 2017.

Lundgren, Lars; Sunesson, Per-Anders. *Nya sociallagarna: med kommentarer i lydelsen den 1 januari 2022*. Norstedts juridik, Stockholm, 2022.

Lönnheim, Charlotte. Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga 3 §. Lexino lagkommentar (JUNO) (Besökt 2022-03-01).

Mattsson, Titti. *Barnet och rättsprocessen: rättssäkerhet, integritetsskydd och autonomi i samband med beslut om tvångsvård*. Akademibokhandel, Lund, 2002.

Peczenik, Aleksander. *Vad är rätt?: om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation*. Fritze, Stockholm, 1995.

Sandgren, Claes. "Om teoribildning och rättsvetenskap", *JT* 2004–05 NR 2, s. 297–333.

Sandgren, Claes. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*, Norstedts Juridik, Stockholm, 2018.

Strömberg, Håkan; Lundell, Bengt. *Allmän förvaltningsrätt*. Liber, Stockholm, 2018.

Svensson, Gustav. *Högsta förvaltningsdomstolen och tvångsvården, om betydelsen i rättssäkerhetshänseende av domstolens domar angående LVU och LVM*. Norstedts juridik, Stockholm, 2012.

Zila, Josef. "Om rättssäkerhet". *SvJT* 1990, s. 284 – 305.

Elektroniska källor

Autism- och Aspergerförbundet. "Funktionsnedsättning eller -variation?". *Autism- och Aspergerförbundet*. (Hämtad: 2022-05-16).

<https://www.autism.se/om-autism/autism/begrepp-och-ord/funktionsnedsattning-eller-variation/>

Hejlskov Elvén, Bo. "Regeringsrätten förtydligar lagen om vård av ung". *Autismforum*. (Krönika), november 2010. (Hämtad 2022-13-13).

<https://www.autismforum.se/om-autism/forskning/kronikor-2012/regeringsratten-fortydligar-lagen-om-var-d-av-ung/>

Hjärnfonden. "När hjärnan fungerar annorlunda". *Hjärnfonden*. 2017. (Hämtad 2022-05-10).

<https://www.hjarnfonden.se/2017/02/nar-hjarnan-fungerar-annorlunda/>

Nationalencyklopedin. "ADHD". (Hämtad 2022-02-25).

<http://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/adhd>

Nationalencyklopedin. "Neuropsykiatri". (Hämtad 2022-05-10).

<http://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/neuropsykiatri>

Nationalencyklopedin. "Psykiatrisk vård". (Hämtad 2022-04-11).

<http://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/psykiatrisk-vard>

Nationalencyklopedin. "Rättssäkerhet". (Hämtad 2022-03-01).

<http://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/rattssaekerhet>

Riksförbundet Attention. *NPF-diagnoser*. (Hämtad 2022-02-25).

<https://attention.se/npf/>

Riksförbundet Attention. *Vad är NPF? - En skrift om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, som ADHD, ASD, Tourettes syndrom och tal- och språkstörning*. Stockholm: Riksförbundet Attention, 2018. (Hämtad 2022-03-10).

https://attention.se/wp-content/uploads/2021/05/attention_skrift_vad_ar_npf.pdf/

Sahlgrenska Universitetssjukhuset. *ADHD*. Stockholm: Sahlgrenska Universitetssjukhuset, 2018. (Hämtad 2022-02-22).

<https://www.sahlgrenska.se/omraden/omrade-1/neurologi-psykiatri-habilitering/a-o/adhd/>

Socialstyrelsen. *Vård för barn och unga i HVB utifrån deras samlade behov*. Stockholm: Socialstyrelsen, 2019. (Hämtad 2022-05-16).

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2019-2-12.pdf>

Leverin, Sara; Schwartz, Elin; Franco. "LVU-kritisk demonstration anordnas på Gustav Adolfs torg" *SVT Nyheter Väst*. 13 februari 2022. (Hämtad 2022-05-16).

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/lvu-kritisk-demonstration-anordnas-pa-gustav-adolfs-torg>

Rättsfallsförteckning

Högsta förvaltningsdomstolen (tidigare Regeringsrätten)

RA 84 2:31

RA 2000 ref. 33

RegR 8480–2008

RA 2010 ref. 24

HFD 2012 ref. 35

HFD 2015 ref. 7

HFD 2015 ref. 42

HFD 2018 ref. 28

Kammarrätterna

Kammarrätten i Jönköping

Mål nr 3797–14

Förvaltningsdomstolarna

Förvaltningsrätten i Luleå

Mål nr 2566–20

Förvaltningsrätten i Stockholm

Mål nr 17516–21

Mål nr 33950–21

Mål nr 2977–22